

UDO
NATION

EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH
EMPOWERMENT SPACE

Think Tanks Essentials

Стратегічні інсайти щодо Європи в умовах змінного глобального порядку
Спеціальний випуск для Парламентської асамблеї Ради Європи

ПРО НАС

Міжнародний благодійний фонд “Ти створюєш націю” – це молода та амбітна організація, яка об’єднує українців у світі задля системних змін. Ми виступаємо ініціатором співпраці представників діаспори та української молоді, аби посилювати їхні можливості, розширювати доступ до знань і ресурсів, а також реалізовувати проекти, спрямовані на захист та підтримку кожного українця.

Ми прагнемо створити єдиний інтелектуальний простір для української молоді в Україні та за кордоном. Це простір для обміну ідеями, знаннями та досвідом, де народжуються нові ініціативи й формується бачення майбутнього України.

“In unity there is strength”

Ми віримо, що саме єдність надає сили. Разом ми творимо майбутнє, у якому кожен українець відчуває підтримку та має можливість реалізувати свій потенціал.

Цей проект реалізується в межах молодіжного напрямку EEYES – Eastern Europe Youth Empowerment Space. Ми щиро дякуємо нашій команді та експертам, які активно долучаються до наших ініціатив, а також усім партнерам, завдяки яким проект став можливим.

Видання підтримується Комітетом з питань інтеграції України до ЄС Молодіжної ради при Голові Верховної Ради України.

WEBSITE

INSTAGRAM

FACEBOOK

У світі, що швидко змінюється, аналітичні центри (або англ. think tanks) стали ключовими гравцями у формуванні міжнародних дискусій та стратегій. Вони не лише генерують ідеї, а й визначають напрями політичних рішень та впливають на суспільні настрої.

Журнал “ThinkTank Essentials” створений з метою узагальнювати та аналізувати найважливіші експертні дослідження, щоб показати, як вони формують наше розуміння світового порядку.

Цей журнал є корисним для всіх, хто прагне орієнтуватися в дедалі складнішій міжнародній політиці. Він дозволяє відстежувати ключові тенденції, аргументацію провідних експертів, які впливають на рішення урядів та міжнародних організацій. Для дослідників та студентів це зручне джерело аналітики й актуальних кейсів, для дипломатів та експертів – інструмент розуміння глобальних процесів і прогнозування можливих сценаріїв, для широкої аудиторії – можливість побачити за заголовками новин глибший контекст.

ЗМІСТ

Передмова.....	6
Наші експерти.....	8
Розділ 1. Огляд на дослідження think tanks.....	10
Чотири роки ядерного піратства: Запоріжжя та мілітаризація цивільної ядерної інфраструктури.....	11
Макрон додає європейський елемент до французької політики стримування.....	12
Ормуз: маленька протока, великі потрясіння.....	13
Реформа європейських закупівель оборонної продукції для стимулювання військових інновацій та стартапів.....	14
Події навколо Ірану як стимул для Пекіна посилити координацію з Москвою.....	15
Фундаментальна загроза для демократії: коли суб'єктність електорату стає ціллю атак.....	16
Єврооблігації для стратегічної автономії Європи: фінансова пропозиція з геостратегічними підвалинами.....	17
Не одна, а три війни на Близькому Сході.....	18
Війна в Ірані: стратегічні наслідки для України.....	19
Поворот Німеччини до Індо-Тихоокеанського регіону: від зміцнення двосторонніх партнерств до стримування Китаю в Азії та Росії в Європі	20
Перекриття палива для російської воєнної машини: нафта, газ і санкційні перспективи.....	21
Європа хотіла відмовитися від російської енергії, але війна з Іраном лише ускладнила це	22
«Нарвська народна республіка»: чи є Естонія наступною ціллю Росії?	23
Велика нова стратегія європейської безпеки.....	24
Останній бастион.....	25
Сигнали з Півночі: що оцінки розвідок країн Північної Європи та Балтії свідчать про Росію....	26
Війна в Ірані загрожує поглибити розкол серед прихильників MAGA.....	27
Війна проти Ірану: чи стане ЄС справжнім геополітичним актором?	28

Енергетична автономія Європи: чи має ця концепція реальне наповнення?.....	29
Стратегія ЄС щодо штучного інтелекту: виклики та подальші кроки	30
Еволюція європейської промислової політики: минуле, сучасність і перспективи.....	31
Фокус-тема. “Алгоритми і демократія: як соціальні мережі формують світогляд молодих європейців.....	32
Розділ 2. Аналітичні матеріали Insight Lab.....	34
Олійник Є. Як війна Росії проти України впливає на довіру до режиму нерозповсюдження (NPT) і на рішення інших держав щодо ядерного вибору: залишатися під “парасолькою” союзників, посилювати звичайне стримування, чи розглядати власний ядерний потенціал?.....	36
Вишняк Д. Порівняльний аналіз умов вступу Польщі до ЄС та потенційних переговорних компромісів щодо вступу України.....	42
Москаленко Д. Як транзакційний підхід США трансформує європейську архітектуру безпеки і яка роль України в ній?.....	47
Марченко А.-М. Чи може Україна після війни інституціоналізувати модель “безпека як сервіс” так щоб конвертувати власні спроможності в довгострокові політичні зобов’язання партнерів?.....	53
Галіаскаров М. Стратегічна, економічна та електоральна оцінка наслідків вступу України до ЄС для Польщі.....	56
Чікал О. Як Україні вибудувувати дипломатію з ЄС та США, щоб зменшувати їхні побоювання ескалації і водночас добиватися рішучішої військової, фінансової та політичної підтримки?.....	60
Шевченко Т. Від “rule-taker” до “rule-shaper”: роль України у формуванні підходів до відповідальності за агресію.....	65
Брегей О. Трансформація ставлення польських політичних еліт до європейської інтеграції (2003–2025).....	68
Команда.....	74
Список використаних джерел.....	76
Фото та зображення.....	87

Передмова

Світ, у якому ми живемо сьогодні, дедалі менше піддається простим поясненням. Події, які ще вчора могли здаватися локальними кризами, нині швидко вбудовуються у ширшу геополітику, формуючи нову логіку глобального порядку.

Безпека, економіка, технології, інформаційний простір взаємно підсилюють один одного та більше не існують окремо, адже криза в одній галузі запускає наслідки в інших. Відповідно, кожен із матеріалів цього випуску є частиною ширшої картини системної перебудови міжнародного порядку.

Водночас однією з центральних темою цього місяця в аналітиці, без перебільшення, стає Близький Схід. Події навколо Ірану, зокрема удари США та Ізраїлю, які розпочалися 28 лютого, не можна розглядати як окремих епізод регіональної ескалації. Вони є проявом значно глибших процесів – трансформації балансу сил, конкуренції великих держав та розширення простору конфлікту за межі традиційних театрів воєнних дій.

Як показують дослідження, війна в Ірані фактично розгортається одразу в кількох вимірах – глобальному, регіональному та потенційно міждержавному. Вона впливає на безпекову ситуацію, а також на енергетичні ринки, політичну динаміку в США та внутрішню консолідацію антизахідних акторів.

Саме тому важливо відмовитися від спрощеного сприйняття таких подій як “далеких” або “непрямо пов’язаних” із Європою чи Україною. Сучасна геополітика – це мережа взаємопов’язаних процесів, де будь-яка ескалація має потенціал трансформувати баланс сил на глобальному рівні. Для Європи це означає, зокрема, ризик нової енергетичної вразливості, посилення залежності від зовнішніх постачальників і водночас необхідність переосмислення власної стратегічної автономії. Для України війна на Близькому Сході створює конкуренцію за ресурси, увагу та політичний пріоритет Заходу, що безпосередньо впливає на перебіг війни проти Росії.

Втім, цей випуск не обмежується лише Близьким Сходом. Навпаки, він дозволяє побачити ширшу картину трансформацій, які відбуваються у різних вимірах міжнародних відносин.

Окремий блок досліджень присвячений еволюції європейської безпеки. Йдеться як про переосмислення ролі ядерного стримування Франції та пошук нової архітектури безпеки ЄС, так і про необхідність формування більш автономної стратегічної позиції Європи в умовах зниження передбачуваності трансатлантичних відносин. Паралельно розглядаються питання енергетичної залежності, санкційної політики та внутрішніх обмежень ЄС, які впливають на його здатність діяти як цілісний геополітичний актор.

Не менш важливим є економічний вимір. Дослідження демонструють, що промислова політика, фінансові інструменти на кшталт єврооблігацій і реформа оборонних закупівель стають стратегічними інструментами. Йдеться про здатність Європи забезпечити власну конкурентоспроможність у світі, де геоекономіка дедалі більше визначає політичний вплив.

Водночас окремі матеріали підкреслюють зміну характеру загроз. Інформаційні операції, підірив довіри до демократичних інститутів і маніпуляція поведінкою виборців стають невід'ємною частиною сучасних конфліктів та формують новий вимір безпеки, який виходить далеко за межі традиційного розуміння війни.

Дослідження “Алгоритми і демократія: як соціальні мережі формують світогляд молодих європейців”, яке стало фокус-темою цього випуску, демонструє, що боротьба за вплив сьогодні відбувається не лише за території чи ресурси, а й за увагу, сприйняття і політичну суб'єктність громадян. Соціальні мережі також перетворюються на активних акторів, які структурують публічний простір та впливають на демократичні процеси. Тож, з одного боку, ми спостерігаємо класичну конкуренцію держав і блоків, з іншого – трансформацію самої природи впливу, яка дедалі більше переміщується в інформаційне середовище.

Матеріали think tanks не дають простих відповідей, і, можливо, це їхня найбільша цінність. Натомість вони пропонують інструменти для розуміння, як формується нова безпекова архітектура, як трансформуються економічні залежності, як змінюється природа війна та політичного впливу.

Сьогоднішня реальність вимагає іншого типу мислення – системного, критичного та здатного бачити взаємозв'язки там, де раніше ми бачили окремі події. І саме тому навіть, здавалося б, регіональні конфлікти мають розглядатися як частина ширшої геополітичної гри, ставки в якій значно вищі, ніж здається на перший погляд.

*Недашківська Катерина
Авторка та менеджерка журналу “Think Tanks Essentials”*

НАШІ ЕКСПЕРТИ

МАРІЯ СЕРГІЇВНА МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО

Народна депутатка України, заступниця голови Комітету Верховної Ради з питань інтеграції України до ЄС, голова постійної делегації України в Парламентській асамблеї Ради Європи (ПАРЄ)

Інтерес молоді до складних питань міжнародної безпеки є сьогодні особливо цінним, адже саме нове покоління формує підходи до вирішення глобальних викликів. Журнал «Think Tank Essentials» демонструє високий рівень залученості стажерів до аналітичної роботи, а опубліковані статті загалом вирізняються змістовністю, структурою та орієнтацією на актуальні міжнародні події.

Усі подані статті та огляди заслуговують на позитивну оцінку, оскільки вони свідчать про серйозний підхід до дослідження складних тем та вміння працювати з джерелами й даними.

Цей випуск вирізняється не лише широким тематичним охопленням, а й чіткою спрямованістю на найгостріші проблеми сучасної міжнародної безпеки — від ядерної загрози, пов'язаної із Запорізькою АЕС, та енергетичної вразливості Європи до трансформації оборонної політики ЄС та нової динаміки сил на Близькому Сході.

Поєднання «жорстких» питань безпеки з акцентом на алгоритмах та демократії видається особливо цінним, оскільки демонструє глибоке розуміння того, що майбутні конфлікти формуються не лише на полі бою, а й у сфері впливу на свідомість громадян — що є надзвичайно актуальним для дискусій на рівні ПАРЄ.

Особливу увагу слід приділити документу, в якому порушується концепція «безпеки як послуги». Особливо цінним є прагнення знайти практичне застосування цій концепції через досвід України в умовах війни, а саме розвиток військових технологій, бойового досвіду та існуючі приклади міжнародного співробітництва. Це дозволяє розглядати Україну не лише як споживача безпеки, а й як її постачальника, що є важливою зміною перспективи.

У контексті його презентації на платформі ПАРЄ цей журнал є переконливим прикладом того, як аналітична робота може сприяти формуванню спільного європейського розуміння сучасних викликів та можливих рішень. Представлений з точки зору України, він також підкреслює зростаючу важливість голосу молодого покоління в міжнародних дискусіях. Ці матеріали свідчать про те, що молоді аналітики не лише займаються складними глобальними проблемами, а й дедалі більше здатні впливати на дискурс щодо безпеки, демократії та майбутнього Європи.

Отже, ця публікація не лише інформує! Вона допомагає сформувати інклюзивний та перспективний діалог, у якому Україна відіграє активну роль у формуванні архітектури європейської безпеки, що постійно розвивається.

Цей випуск журналу демонструє важливу зміну в підході до аналізу міжнародних процесів. Від фрагментарного опису подій до системного бачення взаємопов'язаних криз. Уже з передмови простежується ключова ідея, сучасна геополітика більше не складається з окремих регіональних конфліктів, а функціонує як єдина взаємозалежна система, де безпека, економіка та інформаційний простір взаємно підсилюють один одного.

Особливо цінним є те, що журнал не обмежується констатацією фактів, а пропонує аналітичні рамки для їх осмислення. Наприклад, концепт «ядерного піратства» у матеріалі про Запорізьку АЕС не лише описує безпрецедентну ситуацію, а й формує нову категорію для міжнародного права і безпекових досліджень. Так само тексти про реформу оборонних закупівель чи стратегічну автономію ЄС демонструють, що ключові виклики Європи лежать не лише у площині ресурсів, а в інституційній спроможності діяти швидко і скоординовано.

Окремої уваги заслуговує фокус-тема про алгоритми і демократію. Вона влучно підкреслює, що боротьба за вплив сьогодні відбувається не лише за території чи ринки, а за сприйняття та поведінку громадян. Це важливий сигнал для політик, адже інформаційний вимір стає рівнозначним традиційним сферам безпеки.

Загалом випуск вирізняється високим рівнем аналітики та вдалим поєднанням різних тематичних блоків, від Близького Сходу до внутрішніх трансформацій ЄС. Водночас потенціалом для подальшого розвитку може стати більш чітке структурування висновків для різних аудиторій, зокрема політиків і практиків, які потребують не лише аналізу, а й конкретних полісу-рекомендацій.

У контексті презентації на майданчику ПАРЕ цей журнал є сильним прикладом того, як аналітичні продукти можуть сприяти формуванню спільного європейського розуміння викликів і рішень. Він не лише інформує, а й задає рамку для дискусії про майбутнє безпеки, демократії та ролі України в новій архітектурі Європи.

АННА ДОРОШ

Головний комунікаційник Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України.

**РОЗДІЛ 1.
ОГЛЯД НА ДОСЛІДЖЕННЯ THINK TANKS**

Чотири роки ядерного піратства: Запоріжжя та мілітаризація цивільної ядерної інфраструктури

(англ. *Four Years of Nuclear Piracy: Zaporizhzhia and the Weaponisation of Civilian Nuclear Infrastructure*)

Людовіка Кастеллі, Алі Алкуш, *Instituto Affari Internazionali (IAI)*, Італія
04.03.2026

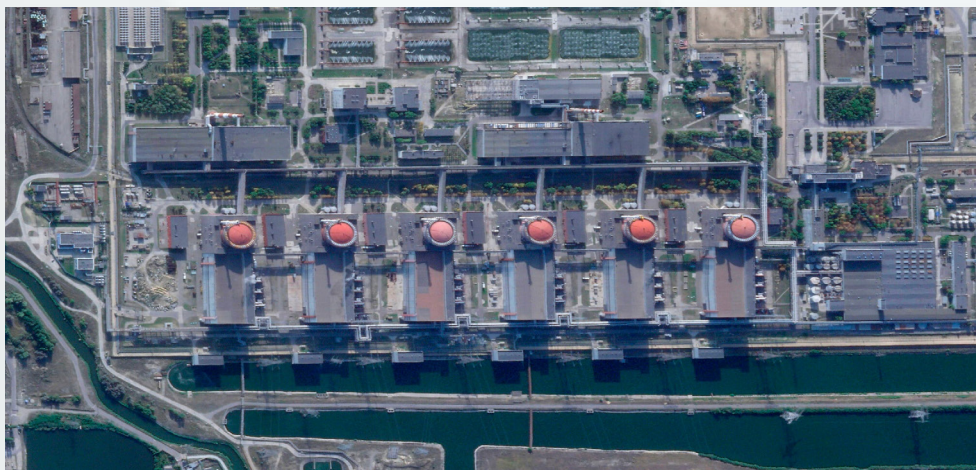
У дослідженні автори пропонують нову концепцію – “ядерне піратство” (nuclear piracy), під якою розуміється свідоме використання цивільної ядерної інфраструктури як інструменту військово-політичного тиску. Кейс Запорізької АЕС є першим в історії прикладом тривалої окупації діючої атомної станції в умовах міждержавної війни та її інтеграції в логіку бойових дій.

На відміну від аварій на кшталт Чорнобиля чи Фукусіми, ключова загроза тут не є технічною або природною – її штучно створила РФ. Військова присутність, перебої електропостачання, тиск на персонал і постійні інциденти формують перманентну загрозу, яка свідомо підтримується і використовується як важіль тиску та впливу на рішення України і її партнерів. Таким чином, ядерний об’єкт перетворився з об’єкта інфраструктури на стратегічний актив і фактичного “заручника війни”.

Дослідження також демонструє, що міжнародні механізми виявилися неготовими до такого сценарію. Міжнародне гуманітарне право не враховує тривалу окупацію АЕС, а МАГАТЕ, не маючи примусових інструментів, в даних умовах може діяти через ad hoc принципи та дипломатичне посередництво. У результаті ситуація характеризується трьома взаємопов’язаними процесами: нормалізацією радіаційного ризику, блокуванням політико-дипломатичного врегулювання та нормативним вакуумом.

Запорізька АЕС у цьому контексті постає як один з багатьох злочинів РФ, так і як прецедент, що може визначити майбутні правила поведінки з ядерною інфраструктурою у збройних конфліктах.

Війна в Україні; міжнародна безпека

Макрон додає європейський елемент до французької політики стримування

(англ. *Macron adds European flavour to French deterrence*)

Маріанн Пер, Жюлі Декарпантрі, *International Centre for Defence and Security (ICDS)*, Естонія

05.03.2026

Автори аналізують нову ядерну доктрину Франції, представлену Еммануелем Макроном, яка передбачає обережну “європеїзацію” французького ядерного стримування за збереження повного національного контролю. Тут йдеться про спробу адаптувати французький потенціал до зміненої безпекової реальності, а саме: зростання загроз з боку Росії, ерозії довіри до американських гарантій та посилення дискусії про стратегічну автономію Європи.

Ключовою новацією є концепція *forward deterrence* – стримування з винесенням ядерних спроможностей за межами Франції. Це передбачає залучення європейських партнерів до навчань, можливе тимчасове розміщення французьких ядерних засобів на їхній території та інтеграцію їхніх спроможностей, зокрема у сфері ППО, раннього попередження та далекобійних ударів, у підтримку французького ядерного потенціалу. Водночас принципове рішення про застосування ядерної зброї залишається виключно за президентом Франції, що підкреслює незмінність ядерного суверенітету Парижа.

Важливим сигналом стало й оголошення про розширення ядерного арсеналу та відмову від попередньої практики прозорості щодо його розміру. Це загалом є відображенням очікування тривалої “ядерної епохи”, ознаки якої вже можна помітити зараз. У ширшому вимірі концепція *forward deterrence* покликана сформуванню європейський компонент стримування та закласти основу для нової архітектури безпеки на континенті, в якій Європа виступатиме більш самостійним стратегічним актором.

Стратегічна автономія ЄС

Ормуз: маленька протока, великі потрясіння

(фр. *Ormuz : petit détroit, grandes secousses*)

Себастьян Абіс, *Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS)*,
Франція

05.03.2026

Ормузька протока є одним із ключових вузлів глобальної економіки, а її дестабілізація здатна спричинити масштабні наслідки далеко за межами Близького Сходу. Йдеться про те, що військове протистояння довкола Ірану перетворюється також і на геоекономічний конфлікт, у якому інфраструктура стає інструментом впливу.

Попри відносно невеликі розміри Перської затоки, тут зосереджена значна частина світових запасів енергоносіїв. Через Ормузьку протоку проходить близько третини світової торгівлі нафтою та значні обсяги газу й нафтопродуктів. Це робить її критично важливою для глобальних енергетичних і торговельних потоків, насамперед для країн Азії та, частково, Європи.

Загострення ситуації вже зараз призводить до перебоїв у судноплавстві. Компанії зупиняють перевезення, зростають страхові ризики, судна накопичуються в очікуванні безпечного проходу. У разі тривалішої блокади це може спричинити підвищення цін на енергоносії, посилення інфляції та перебудову логістичних маршрутів із переходом на довші й дорожчі шляхи навколо Африки. Додатковим фактором ризику є залежність регіону від імпорту продовольства, що робить ситуацію ще більш вразливою.

Тож, ці події – ще одне підтвердження, що сучасні конфлікти дедалі частіше виходять за межі військової площини. Контроль над стратегічними транспортними шляхами здатен впливати на глобальну економіку не менше, ніж бойові дії.

Геополітика; Близький Схід

Реформа європейських закупівель оборонної продукції для стимулювання військових інновацій та стартапів

(англ. *Reforming European defence procurement to boost military innovation and startups*)

Ітан Кенстейн, Хав'єр Оспіталь, Гунтрам Б. Вольф, Bruegel,
аналітичний центр на рівні ЄС

05.03.2026

У дослідженні аналізуються структурні проблеми європейських оборонних закупівель, і автори доходять висновку, що головне обмеження полягає не у фінансуванні, а в самій організації системи. Попри зростання військових витрат, більшість контрактів у Європі досі зосереджена в руках кількох великих підрядників, що обмежує конкуренцію та стримує впровадження нових технологій.

У цьому контексті війна в Україні стала ключовим фактором переосмислення підходів до інновацій у сфері оборони. Вона продемонструвала, що сучасне поле бою швидко змінюється, а критичні технології, зокрема безпілотні системи, часто розробляються не традиційними оборонними корпораціями, а малими та гнучкими компаніями. Важливим є також фактор швидкості: Україна змогла значно скоротити цикл впровадження нових рішень і побудувати більш децентралізовану модель закупівель.

Порівняння з США, Ізраїлем та Україною показує, що ефективні системи закупівель передбачають раннє залучення стартапів, конкуренцію між розробниками та гнучкі механізми контракування. Наразі європейська модель залишається повільною і схильною до надмірної централізації.

Ключовим висновком є те, що без глибокої реформи закупівель Європа ризикує втратити технологічну конкурентоспроможність у сфері оборони, навіть за наявності достатніх ресурсів.

Стратегічна автономія ЄС

Події навколо Ірану як стимул для Пекіна посилити координацію з Москвою

(англ. *Iran Developments as Impetus for Beijing to Increase Coordination with Moscow*)

Тоомас Хансо, *International Centre for Defence and Security (ICDS)*,
Естонія

06.03.2026

Конфлікт на Близькому Сході навколо Ірану набуває ширшого геополітичного значення, і ці події можуть також безпосередньо вплинути на війну в Україні. Автор вважає, що удари по Ірану створюють ефект доміно, який змінює баланс у трикутнику Китай-Росія-Північна Корея.

Пекін і Москва публічно засудили атаки на Іран та закликали до деескалації, демонструючи координацію позицій на міжнародних майданчиках. Водночас ця політична узгодженість має і практичний вимір, насамперед у сфері енергетики. У разі порушення постачання з Близького Сходу Китай може ще більше переорієнтуватися на російську нафту, що потенційно могло б посилити економічні позиції Москви та дуже частково компенсувати втрати від санкцій.

Не менш важливий також військовий аспект. Іран – один із головних постачальників дронів, боєприпасів і ракетних технологій для Росії. Його ослаблення створює прогалину, яку можуть заповнити Китай через певну економічну та технологічну підтримку, і Північна Корея, нарощуючи військові поставки. Якщо така компенсація відбудеться, Росія зможе зберегти або навіть посилити свої позиції на фронті.

Загалом, зараз важливо розуміти, що події на Близькому Сході можуть потенційно як послабити Росію, так і, навпаки, сприяти консолідації антизахідної коаліції навколо неї.

Світовий порядок; Близький Схід

Фундаментальна загроза для демократії: коли суб'єктність електорату стає ціллю атак

(англ. *A Fundamental Threat to Democracy: When the Electorate's Agency Becomes a Target*)

Тімео Фельдманн, *International Centre for Defence and Security (ICDS)*, Естонія
09.03.2026

Наразі найбільша загроза для сучасних демократія полягає не стільки у фальсифікації результатів, скільки у підриві здатності громадян брати участь в голосування. Йдеться про зміщення акценту з маніпуляції процедурами на маніпуляцію поведінкою виборців.

Автор розрізняє три рівні загроз: атаки на сам процес виборів, підрив довіри до них і, найважливіше, вплив на волю та здатність громадян голосувати. Перший рівень включає кібератаки або саботаж інфраструктури. Другий – інформаційні кампанії, що підривають довіру до чесності виборів. Найнебезпечнішим є третій рівень, який реалізується через два взаємопов'язані механізми – і саме він є центральним об'єктом аналізу автора.

Перший механізм впливу на поведінку виборця полягає в тому, що виборців демотивують брати участь у виборах через наративи на кшталт “усі політики корумповані” або “голосування нічого не змінює”, як це було під час виборів до Європарламенту в Італії у 2024 році. Тоді, зокрема, навіть з'явилися відповідні хештеги #iononvoto (“я не голосую”), #iorestoacasa (“я залишаюся вдома”) у соціальній мережі X.

Другий механізм – коли здатність голосувати підривається через дезінформацію. Наприклад, фальшиві повідомлення про загрозу безпеці поблизу виборчих дільниць можуть поширити паніку та знизити явку. Під час президентських виборів у 2016 та 2020 роках активно поширювали фейкові SMS-повідомлення та автоматизовані масові дзвінки із закликами залишатися вдома.

Ці механізми підсилюють один одного, формуючи замкнений цикл недовіри: емоційна демотивація підвищує вразливість до маніпуляцій. У результаті знижується явка, посилюються радикальні сили, а політичні системи стають більш фрагментованими.

Автор підкреслює, що такі дії є частиною ширших гібридних стратегій, зокрема російських інформаційних операцій у Європі. Відповіддю має стати технічний захист виборів, а також проактивна робота з інформаційним середовищем через раннє виявлення кампаній впливу та підвищення медіаграмотності.

Демократія

Єврооблігації для стратегічної автономії Європи: фінансова пропозиція з геостратегічними підвалинами

(англ. Eurobonds for European strategic autonomy: a financial proposal with geostrategic foundations)

Хосе Хуан Руїс, Elcano Royal Institute, Іспанія

11.03.2026

Стратегічна автономія ЄС, яка усе активніше обговорюється, неможлива без фінансової автономії. Тож, автор пропонує радикально переосмислити роль фінансів у європейській безпеці. У центрі аргументації – ідея створення масштабного ринку єврооблігацій обсягом близько €5 трлн, що складає приблизно 25% ВВП ЄС).

Автор виходить із того, що в сучасному міжнародному порядку взаємозалежність перетворилася на інструмент тиску через фінанси, енергетику чи ланцюги постачання. У цьому контексті ЄС усвідомлює власну вразливість одразу в кількох сферах, зокрема і через зростання непередбачуваності у трансатлантичних відносинах. І проблема не лише в наявності цих вразливостей, а в тому, що вони тісно переплетені: криза в одній сфері швидко запускає проблеми в інших. Саме тому навіть обмежені потрясіння можуть перерости в масштабні системні кризи для більшості країн Союзу. Це підсилює потребу в стратегічній та фінансовій автономії, адже залежність від зовнішніх партнерів дедалі більше обмежує здатність ЄС діяти самостійно.

Водночас різні “пороги витривалості” держав-членів і чинна система ухвалення рішень призводять до політичного паралічу. Як показує дослідження, вихід можливий лише через коаліції держав, здатні домовлятися за рахунок фінансових компенсацій.

І саме тут, на думку автора, ключову роль відіграють єврооблігації: вони мають створити європейський “безпечний актив”, забезпечити ресурси для таких компенсацій і зменшити залежність від доларової фінансової системи.

Стратегічна автономія ЄС; економіка, фінанси

Не одна, а три війни на Близькому Сході

(англ. *Not One War but Three Wars in the Middle East*)

Бернар Сіман, Egmont Institute, Бельгія

12.03.2026

Центральною аналітичною ідеєю дослідження є твердження, що війна в Ірані насправді складається з трьох взаємопов'язаних, але відмінних за логікою конфліктів. Перший із них – це глобальна війна США проти Ірану, яка виходить далеко за межі Близького Сходу. У цьому вимірі Вашингтон діє як глобальний актор, прагнучи знищити військові спроможності Ірану та послабити його роль у ширших геополітичних та економічних мережах. Водночас для Ірану ця війна є екзистенційною, що пояснює його стратегію швидкої та масштабної ескалації з метою змусити США до політичного врегулювання.

Другий рівень – це регіональна війна Ізраїлю проти Ірану, яка має значно більш вузькі, але водночас радикальні цілі. Ізраїль прагне знищити ядерний і ракетний потенціал Ірану, а також остаточно послабити так звану “вісь опору”. Обидві сторони сприймають одна одну як екзистенційного ворога і водночас виступають як ревізійні актори, що намагаються змінити регіональний баланс сил. Це робить конфлікт принципово жорсткішим і менш керованим.

Третій вимір – це потенційна пряма війна між Іраном і державами Перської затоки, яка перебуває у стадії формування, але має високий рівень ймовірності ескалації. Масовані ракетні удари Ірану та загрози для судноплавства в Ормузькій протоці створюють передумови для військової відповіді з боку країн Перської затоки. У разі реалізації цього сценарію конфлікт набуває повноцінного регіонального характеру, із залученням проксі-сил, порушенням енергетичної інфраструктури та різкою дестабілізацією глобальних ринків, зокрема через зростання цін на газ і нафту.

Автор розглядає три базові сценарії розвитку подій. Найбільш імовірним є сценарій виживання режиму: попри військове ослаблення, Ісламська Республіка зберігає контроль, посилює репресії та переходить у режим довготривалої конфронтації. Альтернативний сценарій передбачає зміну влади за “венесуельською” моделлю, потенційно за участі армії, однак він майже неминуче супроводжуватиметься внутрішнім конфліктом і ризиком громадянської війни. Найбільш дестабілізуючим вважається сценарій колапсу держави, який означатиме фрагментацію Ірану, масштабний хаос, поширення тероризму та потужний міграційний тиск на регіон і Європу.

Світовий порядок; Близький Схід

Війна в Ірані: стратегічні наслідки для України

(англ. *The War in Iran: Strategic Implications for Ukraine*)

Марцін Заборовський, Томаш Надь, GLOBSEC, Словаччина
11.03.2026

У цьому дослідженні аналітики GLOBSEC зосередилися на стратегічних наслідках спільної військової кампанії США та Ізраїлю проти Ірану для України. Вони доводять, що коротко- та середньостроковий ефект цієї операції є переважно негативним. Новий конфлікт створює ситуацію багатотеатрової конкуренції, у якій Україна змушена змагатися за обмежені ресурси, увагу та політичний пріоритет Заходу.

Автори вважають, що війна в Ірані відволікає дипломатичну й політичну увагу від України, ускладнює мирний процес і водночас посилює позиції Росії, яка отримує як операційні, так і інформаційні переваги. Особливо критичним є фактор військових ресурсів: використання США значних обсягів високоточної зброї та систем ППО у Близькому Сході прямо зменшує доступність цих систем для України, формуючи конкуренцію між кількома регіонами. Це особливо відчутно у сфері протиповітряної оборони, де обмежені запаси перехоплювачів і висока вартість їх виробництва створюють структурну асиметрію, адже дешеві дрони та ракети здатні системно виснажувати дорогі оборонні ресурси.

Енергетичний вимір конфлікту створює також й інший великий ризик. Зростання цін на нафту та потенційна переорієнтація Китаю й Індії на російські енергоносії генерують додаткові доходи для фінансування війни Росії.

Водночас автори фіксують й обмежені позитивні ефекти. Ослаблення Ірану потенційно зменшує його роль як військово-промислового партнера Росії, однак цей ефект є частково нівельованим через локалізацію виробництва дронів у самій РФ. Паралельно Україна набуває нової ролі як “експортер досвіду” у сфері протидії дронам і багаторівневої ППО, що створює можливості для обміну технологіями та політичного капіталу.

Попри це, автори доходять висновку, що війна в Ірані створює для України переважно негативний баланс у коротко- та середньостроковій перспективі, посилюючи конкуренцію за ресурси, відволікаючи увагу Заходу та розширюючи можливості Росії.

Міжнародна безпека; Близький Схід

Поворот Німеччини до Індо-Тихоокеанського регіону: від зміцнення двосторонніх партнерств до стримування Китаю в Азії та Росії в Європі

(англ. *German turns to the Indo-Pacific: From Strengthening Bilateral Partnerships to Balancing China in Asia and Deterring Russia in Europe*)

Праннаван Сурендран, *International Centre for Defence and Security (ICDS)*, Естонія

12.03.2026

Автор аналізує зростаючу роль Індо-Тихоокеанського регіону в зовнішній політиці Німеччини та ЄС, доводячи, що безпекові та економічні процеси в Європі та Азії більше не можуть розглядатися окремо. Поворот Берліна до Індо-Тихоокеанського регіону зумовлений необхідністю одночасно зменшити залежність від Китаю, реагувати на російську загрозу та адаптуватися до змін у трансатлантичних відносинах.

У центрі підходу Німеччини – стратегія “de-risking”, яка передбачає диверсифікацію економічних зв’язків через поглиблення партнерств із країнами Індо-Тихоокеанського регіону, зокрема Австралією, Новою Зеландією, Сінгапуром і державами АСЕАН. Це включає забезпечення доступу до критичних ресурсів (зокрема літію), розвиток альтернативних ланцюгів постачання та укладання торговельних угод, що зменшують залежність від китайської економіки.

Стимування Китаю реалізується через обмеження економічних важелів Пекіна, зокрема шляхом диверсифікації енергетичних і торговельних потоків. Водночас стримування Росії має переважно опосередкований характер: зменшення китайської економічної підтримки, зокрема закупівель російських енергоносіїв, розглядається як ключ до послаблення фінансової стійкості Москви та її здатності продовжувати війну проти України*.

Загалом, активна присутність ЄС у регіоні, на думку автора, є необхідною умовою як для стримування Китаю, так і для обмеження стратегічних можливостей Росії.

Економіка, геополітика

*Наразі йдеться лише про диверсифікацію Німеччиною економічних партнерів, а отже повної відмови від співпраці з Китаєм немає. Таким чином, у середньостроковій перспективі вплив на китайську економіку залишатиметься поки що обмеженим. Відповідно, є підстави сумніватися в тому, що відбудуться відчутні зміни в економічній підтримці Китаєм Росії. – тут і далі прим. ред.

Перекриття палива для російської воєнної машини: нафта, газ і санкційні перспективи

(англ. *Draining Fuel from the Russian War Machine: Oil, Gas, and Sanctions Outlook*)

Велі-Пекка Тинккінен, International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія

12.03.2026

Здатність Росії вести війну проти України безпосередньо залежить від доходів від нафти і газу, які залишаються ключовою опорою її економіки та військових витрат. На думку автора, попри масштабні санкції, західна політика обмеження цих доходів залишається неповною і недостатньо ефективною.

Енергетичний сектор забезпечує близько третини бюджетних надходжень Росії та понад 60% її експорту, тоді як військові витрати сягають до 40% бюджету. Санкції, зокрема *price cap**, скоротили доходи приблизно на €100 млрд, однак цей ефект значною мірою нівелюється високими глобальними цінами та здатністю Росії адаптуватися через переорієнтацію експорту до Китаю, Індії та інших країн.

Ключовим елементом цієї адаптації є використання тіньового флоту, що дозволяє обходити санкційні обмеження та підтримувати експортні потоки. Водночас така переорієнтація має високу ціну: значні знижки на нафту, зростання логістичних витрат і посилення залежності від Китаю.

Окремо підкреслюється, що санкційний режим підривається внутрішніми політичними факторами в ЄС, зокрема явищем “*fossil populism*”*, а також неповною імплементацією обмежень. Парадоксально, але навіть після 2022 року Європа продовжує фінансувати російську економіку через імпорту енергоносіїв.

Автор пропонує три сценарії. У разі збереження чинних обмежень Росія, ймовірно, зможе й надалі підтримувати поточний рівень доходів і продовжувати війну. Натомість посилення санкцій, зокрема через жорсткіший контроль за їх дотриманням і зниження цінової стелі, здатне суттєво обмежити фінансові ресурси Кремля та підвищити економічний тиск. Водночас послаблення санкцій або їх часткова ерозія, навпаки, призведе до зростання енергетичних доходів Росії та зміцнення її здатності фінансувати війну.

Війна в Україні; енергетична безпека; європейська безпека

* *Price cap* – це санкційний механізм, який обмежує максимальну ціну, за якою можна купувати російську нафту. Якщо російська нафта продається вище встановленої країнами G7 ціни, то забороняється страхування танкерів, фінансування, транспортування через західні компанії.

* *Fossil populism* – це політичне явище, коли політики або партії апелюють до виборців через дешеву нафту чи газ.

Європа хотіла відмовитися від російської енергії, але війна з Іраном лише ускладнила це

(англ. *Europe Wanted to Quit Russian Energy, Iran's War Just Complicated That*)

П'єтро Рінальді, *Instituto Affari Internazionali (IAI)*, Італія
13.03.2026

Автор аналізує наслідки війни навколо Ірану для глобальних енергетичних ринків і доводить, що вона суттєво ускладнює стратегію ЄС щодо відмови від російських енергоресурсів. Конфлікт призвів до різкого скорочення пропозиції нафти та зрідженого природного газу через порушення ключових маршрутів і атаки на енергетичну інфраструктуру. Це спричинило зростання цін: нафта досягла близько 100 доларів за барель, а ціни на газ у Європі зросли з приблизно 30 до 50 євро за МВт/год.

У цих умовах Росія, попри санкції та відсутність прямої участі у конфлікті, на думку автора, опиняється у вигідній позиції. Зростання цін і дефіцит пропозиції відновлюють попит на її енергоносії, дозволяючи Москві частково відновити економічний і політичний вплив. Одночасно Європа, яка дедалі більше залежить від глобального ринку LNG (близько 40% імпорту), втрачає здатність ізолюватися від зовнішніх шоків і стає більш вразливою до коливання цін.

Альтернативні постачальники, зокрема США та Норвегія, не здатні швидко компенсувати дефіцит через обмежені виробничі можливості або переорієнтацію поставок на більш прибуткові ринки. І якраз це може створити для Росії можливість посилення позицій, зокрема через використання внутрішніх розбіжностей у ЄС.

На думку автора, наслідки війни навколо Ірану для Європи можуть включати відновлення залежності від російських енергоносіїв, перетворюючи регіональну кризу на довгостроковий геополітичний відкат.

Економіка

«Нарвська народна республіка»: чи є Естонія наступною ціллю Росії?

(фр. *La « République populaire de Narva » : l'Estonie dans le viseur de la Russie ?*)

Люка Обен, *Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS)*,
Франція

18.03.2026

У російськомовному інформаційному просторі почав з'являтися наратив про “Народну Республіку Нарва”. Від березня 2026 року в соціальних мережах Telegram, VK і TikTok поширюються візуальні та іронічні матеріали, що відтворюють логіку сепаратистських утворень на Донбасі, включно з картами, псевдодержавною символікою та меседжами, які ставлять під сумнів готовність НАТО захищати регіон.

Нарва розглядається як потенційно вразливий простір через поєднання географічного розташування на кордоні ЄС і НАТО з Росією та специфічної демографічної структури – переважно російськомовного населення. Наразі естонські служби безпеки оцінюють поточне явище як обмежену інформаційну операцію: аудиторія залишається невеликою, відсутні ознаки організованої мобілізації або офлайн-активності, а контент має переважно провокативний характер.

Попри це, навіть такі низьковартісні інформаційні кампанії можуть випробувати реакцію суспільства та державних інституцій, посилювати внутрішню поляризацію та відтворювати ширші наративи про “захист російськомовних”. У перспективі вони можуть слугувати елементом сценаріїв гібридної ескалації, де інформаційна невизначеність передуює політичній або безпековій кризі.

“Республіка Нарва” наразі є радше прикладом когнітивної війни, ніж підготовкою до реального сепаратизму, однак подібні наративи виконують функцію випробування меж реакції НАТО та стійкості західних суспільств.

Регіон Балтійського моря; гібридні загрози

Велика нова стратегія європейської безпеки

(англ. *A Grand New European Security Strategy*)

Свен Біскуп, *Egmont Institute*, Бельгія

19.03.2026

Необхідність нової Європейської безпекової стратегії стає ще актуальнішою як відповідь на фундаментальні зміни в міжнародному середовищі, зокрема зниження передбачуваності трансатлантичних відносин та посилення конкуренції великих держав. Вихідною точкою є усвідомлення того, що Європейський Союз більше не може визначати себе лише як союзника США, а має діяти як самостійний центр сили у дедалі більш мультиполярному світі.

Автор пропонує розглядати Європейську безпекову стратегію як таку, що охоплює економічні, політичні та військові інструменти ЄС. Ключовим завданням є формування здатності ЄС діяти незалежно, поєднуючи співпрацю з можливістю стримування та, за потреби, застосування сили. Це передбачає розвиток автономного європейського оборонного компоненту в межах НАТО, зокрема створення повноцінних військових спроможностей для самостійних дій.

Стратегія також акцентує на ролі геоекономіки як інструменту впливу, необхідності протидії гібридним загрозам і посиленні внутрішньої стійкості ЄС. У глобальному вимірі пропонується відмова від логіки сфер впливу на користь розбудови мережі партнерств як альтернативної моделі глобальної взаємодії.

Окремо підкреслюється, що Україна є частиною європейського безпекового простору, і ЄС не повинен дозволити зовнішнім силам перешкодити її майбутньому членству. Водночас ефективність нової стратегії визначатиметься не лише інституційними рішеннями, а насамперед політичною волею Європи діяти самостійно.

Європейська безпека; стратегічна автономія ЄС

Останній бастион

(англ. *The Last Stronghold*)

Мартін Владіміров, Цветомір Ніколов, Айзек Леві, Борбала Том, Center for the study of democracy, Болгарія

19.03.2026

Попри суттєвий прогрес після 2022 року Європейський Союз так і не завершив енергетичний розрив із Росією, а ключовим фактором цієї незавершеності залишається Угорщина. Саме вона перетворилася на останній структурний осередок російського енергетичного впливу в Європі, зберігаючи глибоку залежність у нафтовому, газовому та ядерному секторах.

Автори демонструють, що ця залежність не є наслідком технічних обмежень, а формується системно через санкційні винятки, довгострокові контракти, інфраструктурні зв'язки та політично пов'язані бізнес-мережі. У нафтовому секторі постачання через трубопровід "Дружба" і доступ до дешевшої російської нафти не лише зберегли, а й посилили залежність Угорщини. У газовому вимірі довгострокові контракти з "Газпромом" і використання маршруту TurkStream зберігають інтегрованість Угорщини в російську систему газових поставок, попри наявність альтернатив. Найбільш довгострокову залежність створює будівництво нових ядерних реакторів на АЕС Ракс II в Угорщині за участі Росатому, що прив'язує країну до російських технологій, палива та фінансування на десятиліття.

Водночас дослідження підкреслює, що проблема виходить за межі однієї держави. Існуючі винятки, слабкий контроль за походженням енергоносіїв і можливості їх реекспорту через треті країни підривають ефективність санкційної політики ЄС загалом. Важливо, що економічна ціна повної відмови від російського газу є мінімальною, що спростовує ключові політичні аргументи на користь збереження залежності.

Таким чином, завершення енергетичного розриву ЄС із Росією залежить не від ресурсів чи інфраструктури, а від політичної здатності усунути внутрішні винятки, які продовжують підтримувати російську воєнну економіку.

Енергетична безпека

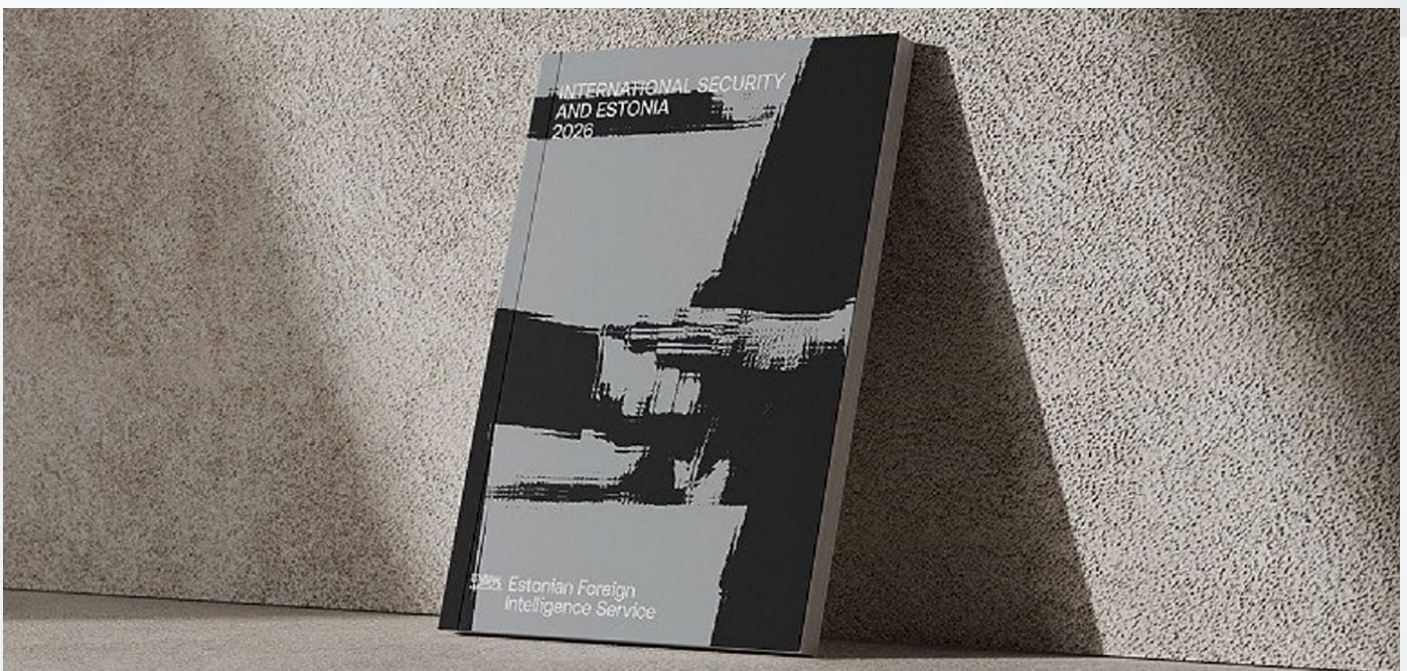
Сигнали з Півночі: що оцінки розвідок країн Північної Європи та Балтії свідчать про Росію

(англ. *Signals from the North: What Nordic and Baltic Intelligence Assessments Reveal About Russia*)

Девід Кеттлер, *International Centre for Defence and Security (ICDS)*, Естонія
20.03.2026

Автор аналізує оцінки розвідувальних служб країн Північн щодо Росії та доводить, що саме ці держави формують найбільш точне розуміння сучасного безпекового середовища. На відміну від ширшого європейського дискурсу, який часто запізнюється з реакцією, ці оцінки демонструють високу узгодженість оцінок розвідувальних служб, що відображає безперервне спостереження за російською поведінкою.

Узагальнення цих оцінок допомагає виявити кілька ключових сигналів. По-перше, Росія розглядається як держава, що вже увійшла в фазу довгострокової конфронтації із Заходом, яка супроводжується мілітаризацією економіки та політичної системи. По-друге, терміни відновлення її військового потенціалу суттєво скорочуються, що збільшує ризики для європейської безпеки. По-третє, гібридний тиск стає постійною характеристикою середовища, а не винятком. Водночас зростає значення суспільної стійкості як елементу оборонної стратегії.

Окрему увагу приділено ризику стратегічної помилки з боку Росії, зумовленої викривленим сприйняттям Заходу. РФ може переоцінити свою силу або недооцінити реакцію НАТО, що потенційно підвищує ризик нових криз і загострення протистояння між Росією та Заходом. Європа вже має доступ до чітких сигналів про характер загрози, однак головна полягає в тому, чи достатньо буде політичної волі діяти відповідно до цих оцінок.

Європейська безпека

Війна в Ірані загрожує поглибити розкол серед прихильників MAGA

(фр. *La guerre en Iran risque d'attiser les divisions chez les MAGA*)

Мари-Сесіль Нав, *Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS)*,
Франція

24.03.2026

Війна США в Ірані не консолідує американське суспільство, а навпаки поглиблює наявні політичні та ідеологічні розколи, на думку автора. На відміну від періоду після терактів 11 вересня, теперішня зовнішня політика США не викликає ефекту мобілізації суспільства на підтримку влади, а стає джерелом внутрішньої напруги.

Ознакою цих розколів є як зниження суспільної підтримки війни (менше ніж третина американців підтримує дії адміністрації), так і суперечності серед республіканців. Відставка посадовців, критика з боку впливових медійних фігур і зростання напруження в середовищі прихильників руху MAGA свідчать про розмивання його ідеологічної цілісності, зокрема через відхід від традиційної політики невтручання.

Попри це, Республіканська партія значною мірою орієнтується на позицію Трампа, однак це дедалі менше підкріплюється суспільною підтримкою. Важливим чинником виступає економічний ефект війни, адже зростання цін на енергоносії та загальне подорожчання життя підсилюють невдоволення, особливо напередодні виборів.

Автор також звертає увагу на зростання напруги у внутрішній політиці, пов'язане з виборчим процесом і реакцією адміністрації на падіння популярності. Тож, у підсумку війна в Ірані постає не лише зовнішньополітичним кроком, а фактором, що підсилює нестабільність американської політичної системи.

Світовий порядок; Близький Схід

Війна проти Ірану: чи стане ЄС справжнім геополітичним актором?

(англ. *War against Iran: The Birth of a Genuine Geopolitical EU?*)

Ніколь Девандр, Egmont Institute, Бельгія
25.03.2026

На засіданні Ради Безпеки ООН 28 лютого європейські делегації зосередилися на засудженні дій Ірану, водночас не згадуючи обставини, що призвели до ескалації. Центральна теза аналітики полягає в тому, що, уникаючи визнання ролі США та Ізраїлю у провокуванні конфлікту, європейські держави підривають власну легітимність та послаблюють свою дипломатичну вагу. До того ж, така позиція, на думку автора, не лише спотворює картину подій, але й знижує ефективність міжнародних інституцій, які залежать від спільного розуміння фактів. У результаті дипломатичний простір заповнюють інші актори, зокрема Китай і Росія, які виглядають більш послідовними у своїх оцінках.

Окремо підкреслюється суперечливість європейської позиції щодо ядерного питання. Війна фактично призвела до припинення інспекцій МАГАТЕ в Ірані, тобто підірвала ті механізми контролю, які ЄС прагне захистити.

Водночас автор вказує на можливість формування більш незалежної європейської позиції. Зокрема, відмова Іспанії на чолі з Педро Санчесом підтримати війну та заява Каї Каллас про те, що цей конфлікт не є “війною Європи”, демонструють альтернативну лінію поведінки. Автор вважає, що такі розбіжності не означають слабкість, а, навпаки, саме через внутрішню дискусію ЄС може відійти від автоматичного слідування за союзниками і виробити більш самостійну спільну позицію.

Стратегічна автономія ЄС; Близький Схід

Енергетична автономія Європи: чи має ця концепція реальне наповнення?

(англ. *European Energy Autonomy: Is There Content Behind the Concept?*)

Андрей В. Белий, *International Centre for Defence and Security (ICDS), Естонія*
25.03.2026

Автор аналізує парадокс європейської енергетичної політики: прагнучи стратегічної автономії, ЄС фактично поглибив залежність від США через різке зростання імпорту скрапленого природного газу. Війна навколо Ірану лише підсилила цю тенденцію, спричинивши перебої у глобальних поставках та підвищивши значення американського експорту для європейської енергетичної безпеки.

Після відмови від російського газу Європа швидко переорієнтувалася на скраплений природний газ, передусім зі США, які станом на 2025 рік забезпечують близько 60% імпорту ЄС. Водночас внутрішня ресурсна база Європи скорочується: закриття великих родовищ, зниження видобутку у Північному морі та поступова відмова від вугілля – усе це обмежує можливості енергетичної самодостатності.

Підкреслюється також роль газу, адже саме він визначає динаміку цін на електроенергію, впливає на промислову конкурентоспроможність і, зрештою, на здатність Європи підтримувати власну безпекову політику. Очікування швидкої заміни викопного палива відновлюваними джерелами виявилися надмірно оптимістичними, оскільки нестабільність зеленої генерації зберігає потребу в газі як базовому ресурсі.

Попри нову залежність, ризики, пов'язані зі США, оцінюються як нижчі порівняно з російськими, з огляду на комерційний характер ринку скрапленого природного газу і зростання експортних потужностей США. Поки що, на думку автора, можливості Європи щодо досягнення стратегічної автономії будуть обмеженими. Отже, варто зберегти цей трансатлантичний торговельний зв'язок, але водночас прагматично дивитися на енергетичні реалії та поступово розвивати альтернативні джерела.

Стратегія ЄС щодо штучного інтелекту: виклики та подальші кроки

(англ. *The EU's AI strategy: challenges and the way forward*)

Йоргос Верді, *Hellenic Foundation for European & Foreign Policy (ELIAMEP)*, Греція
26.03.2026

Попри сильну наукову базу та наявність висококваліфікованих кадрів, ЄС значно поступається США і Китаю за ключовими показниками розвитку штучного інтелекту, зокрема за обсягами інвестицій, кількістю передових моделей і масштабом підприємницької екосистеми. У 2024 році в ЄС було створено лише три передові ШІ-моделі проти 40 у США та 15 у Китаї, а обсяг інвестицій становив \$14,9 млрд проти \$109 млрд у США.

Автор підкреслює, що головна проблема Європи полягає не у відсутності інновацій, а у неспроможності масштабувати їх і трансформувати у ринкові результати. Серед ключових бар'єрів виокремлюються фрагментованість єдиного ринку, слабкий розвиток венчурного капіталу* та обмежений доступ до фінансування. Водночас регуляторна політика, зокрема Акт про ШІ, не є головною причиною відставання і може навіть сприяти формуванню довіри до технології.

Окремою проблемою залишається низький рівень впровадження ШІ: лише 18% малих і середніх підприємств у ЄС використовують ці технології. Це обмежує потенційні продуктивні ефекти та економічні вигоди.

Автор пропонує зосередитися на створенні єдиного цифрового ринку, розвитку фінансових інструментів, розбудові обчислювальної інфраструктури та підтримці open-source рішень як більш доступної моделі масштабування. Загалом, майбутнє позиції ЄС у глобальній ШІ-конкуренції залежить від здатності подолати внутрішні структурні обмеження.

Штучний інтелект

*Венчурний капітал – це інвестиції в ризикові інноваційні компанії в обмін на частку, які дозволяють їм швидко рости і масштабуватися.

Еволюція європейської промислової політики: минуле, сучасність і перспективи

(англ. *Evolution of European Industrial Policy: Past, Present and Perspective*)

Міхаель Пенедер, Austrian Institute of Economic Research (WIFO), Австрія
30.03.2026

Промислова політика ЄС еволюціонувала від інструменту державного втручання до комплексної інтегрованої моделі, що поєднує ринкові механізми та стратегічне регулювання. На думку автора, сучасна промислова політика має ґрунтуватися на розвитку здатності економіки до адаптації, інновацій і структурної трансформації.

Автор пропонує концептуальний підхід, що базується на трьох взаємопов'язаних функціях: стимулювання інновацій, накопичення продуктивних ресурсів (людський капітал, інфраструктура) та формування регуляторного й ринкового середовища. У сучасних умовах ця логіка інституціоналізується через такі інструменти, як IPCEI*, FDI-скрінінг*, СВАМ*, а також через стратегічні ініціативи на кшталт Компас конкурентоспроможності.

Відновлення ролі промислової політики зумовлене поєднанням технологічного відставання від США і Китаю, геополітичної напруги та викликів зеленої і цифрової трансформації. Водночас її ефективність наразі обмежується трьома структурними проблемами. По-перше, фрагментацією між державами-членами, по-друге, нестачею масштабного фінансування та, врешті-решт, внутрішньою суперечністю між принципами відкритого ринку і зростаючим протекціонізмом.

Отже, конкурентоспроможність ЄС залежить від здатності економічної моделі еволюціонувати, зберігаючи баланс між відкритістю та стратегічним управлінням залежностями.

Економіка

*Important Projects of Common European Interest (IPCEI) – це механізм ЄС, який дозволяє державам спільно фінансувати великі стратегічні проекти, особливо для розвитку критичних технологій, та виходити за межі стандартних правил держдопомоги.

*Foreign Direct Investment screening (FDI screening) – це механізм перевірки іноземних інвестицій на предмет ризиків для безпеки та контролю над стратегічними секторами.

*Carbon Border Adjustment Mechanism (СВАМ) – це механізм вуглецевого коригування на кордоні. Якщо товар вироблений із високими викидами CO₂, імпортер платить додатковий збір.

Фокус-тема

“Алгоритми і демократія: як соціальні мережі формують світогляд молодих європейців”

англ. *Algorithms and democracy. How social media shapes young Europeans' worldviews*

Ілкка Рясанен, Крісто Лехтонен, Балінт Дерченьї, Лоренс Фенн, Суджата Крішнан-Барман, Сіндія Лі, SITRA, Фінляндія
10 березня 2026 року

Чи залишаються громадяни суб'єктами політичного процесу, якщо інформаційне середовище контролюється алгоритмами соціальних мереж? Це питання, яке дедалі більше визначає стан сучасних демократій, і аналітики SITRA дають відповідь на нього.

Соціальні мережі вже не є повністю нейтральними каналами комунікації. Вони де-факто формують публічний простір, визначають через алгоритми, яку інформацію бачать користувачі, як формується політичне сприйняття і в яких межах відбувається суспільна дискусія. Це створює нову форму влади – владу алгоритмів над увагою, емоціями і, зрештою, політичними позиціями громадян.

Однією з ключових сильних сторін дослідження є його методологія. Автори застосовують експериментальний аудит платформ. Створені дослідниками 24 аватари молодих користувачів (18-24 роки) взаємодіяли з Instagram, TikTok і X у трьох європейських країнах – Фінляндії, Франції та Румунії. Вони моделювали різні рівні політичної зацікавленості: низький та високий рівні залученості, а також чітко виражені ліві або праві політичні погляди. Загалом було вручну проаналізовано 1 719 політичних постів, а результати доповнено репрезентативним опитуванням понад 3 000 респондентів.

Дослідження фіксує явище, яке можна описати як неконтрольованість алгоритмів. Поведінкові сигнали користувачів не мають стабільного впливу на контент, який вони отримують. Стрічки змінюються різко і без очевидної причини, а спроби “налаштувати” інформаційне середовище не дають передбачуваного результату. Таким чином, це підриває одну з базових передумов демократичного процесу – суб'єктність громадянина. Користувач більше не контролює інформацію, яку споживає, а натомість стає об'єктом відбору алгоритмів.

Дослідження також змінює уявлення про природу інформаційних загроз. Попри поширене переконання, відкрита дезінформація становить лише незначну частку контенту – близько 3%. Проте натомість домінує інший тип матеріалу: думки, інтерпретації та емоційно забарвлені наративи, які не піддаються верифікації і становлять близько двох третин контенту. Це має принципове значення. Проблема полягає не у поширенні неправди як такої, а у системному зміщенні інформаційного середовища в бік суб'єктивності та емоційності. Алгоритми оптимізують не достовірність, а залучення, і тому віддають перевагу контенту, який викликає сильні реакції – обурення, страх або гнів.

Емпіричні результати дослідження також вказують на ідеологічний дисбаланс у представленні політичного контенту. У середньому 58% матеріалів мають праве спрямування, тоді як ліві позиції становлять 26%, а центристські – лише 16%. Особливо показово, що цей дисбаланс зберігається навіть тоді, коли користувачі демонструють інтерес до протилежних поглядів. Це свідчить про те, що алгоритми активно формують структуру політичного дискурсу, підсилюючи одні позиції та маргіналізуючи інші.

Важливим аспектом є і психологічний вимір. Половина молодих користувачів повідомляє про страх, роздратування або тривогу у відповідь на політичний контент у соціальних мережах. Це свідчить про те, що цифрове середовище дедалі більше функціонує за емоційною, а не раціональною логікою. У такій системі політична комунікація втрачає характер обміну аргументами і перетворюється на боротьбу за увагу.

Окрему роль відіграє зростання згенерованого штучним інтелектом контенту, який вже становить близько 5% політичних матеріалів. Йдеться про дівфейки та автоматично створені повідомлення, що здатні масштабувати наративи з безпрецедентною швидкістю. Це підсилює вже наявні проблеми та робить інформаційне середовище ще більш складним для інтерпретації та контролю.

У сукупності ці процеси ведуть до того, що аналітики називають занепадом цифрової публічної сфери. Соціальні мережі не забезпечують спільний простір для обміну думками. Натомість вони створюють фрагментовану інформаційну реальність, поляризовані групи та нестабільне й емоційно заряджене середовище. У результаті підривається ключовий елемент демократії – здатність громадянина самостійно формувати позицію на основі інформації. Особливо вразливою стає саме молодь – основна аудиторія соціальних мереж.

Таким чином, сучасна демократія зіштовхується з кризою прозорості та контролю над алгоритмами. Політична реальність дедалі більше формується не через традиційні інструменти чи публічні дебати, а через механізми, які залишаються непрозорими для суспільства. В цих умовах головним викликом стає не лише захист свободи слова, а здатність громадян зберігати контроль над тим, як ця свобода реалізується в цифровому середовищі.

**РОЗДІЛ 2.
АНАЛІТИЧНІ МАТЕРІАЛИ INSIGHT LAB**

EEYES Insight Lab – аналітичний центр молодіжного напрямку міжнародного благодійного фонду «Ти створюєш націю» (UDoNation) / Eastern European Youth Empowerment Space (EEYES). Центр здійснює дослідження у сферах міжнародної та внутрішньої політики, економіки й безпеки, а також за потреби залучає експертизу у галузі фінансів. Пріоритетом діяльності Insight Lab є забезпечення високих стандартів якості аналітичних продуктів.

Дослідження в межах Insight Lab реалізуються як з ініціативи команди, так і на запит партнерів; вони можуть мати як публічний, так і обмежений характер поширення. Географічний фокус діяльності наразі охоплює Німеччину, Польщу та Францію з перспективою подальшого розширення на європейський регіон загалом. Водночас Insight Lab функціонує як платформа для професійного діалогу, обміну експертизою та розвитку сучасних дослідницьких підходів.

Важливим напрямом роботи центру є програма стажування для молодих дослідників. Insight Lab системно інвестує у розвиток нового покоління аналітиків, створюючи умови для набуття практичних навичок, професійного зростання та публічної презентації результатів їхньої роботи.

Матеріали, представлені у цьому журналі, підготовлені стажерами Insight Lab у межах стажувальної програми під супроводом команди центру.

Як війна Росії проти України впливає на довіру до режиму нерозповсюдження (NPT) і на рішення інших держав щодо ядерного вибору: залишатися під “парасолькою” союзників, посилювати звичайне стримування, чи розглядати власний ядерний потенціал?

Олійник Єлизавета

Вступ

Після розпаду СРСР Україна успадкувала третій за величиною ядерний арсенал у світі: за різними оцінками понад 1700 стратегічних боеголовок, близько 2800-4200 тактичних ядерних зарядів, 176 міжконтинентальних ракет та 30-40 стратегічних бомбардувальників. 5 грудня 1994 року Київ добровільно відмовився від нього, приєднавшись до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ)¹, як без'ядерна держава в обмін на «гарантії безпеки» від США, Великої Британії та Російської Федерації, які зараз відомі, як Будапештський меморандум. Цей крок вважали тріумфом та таким, що передбачав міцну довіру партнерів. Україна за власним бажанням позбулася ядерної зброї в обмін на політичні гарантії безпеки.

Проте РФ систематично порушувала цю угоду, коли окупувала АР Крим у 2014 році, а згодом розгорнула бойові дії на території Донецької та Луганської області. У 2022 році, коли Росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України, окупація та регулярні обстріли Запорізької АЕС повністю дискредитували підхід до домовленостей та поставили світ на межу ядерної катастрофи. Порушення Будапештського меморандуму Російською Федерацією стало одним з найяскравіших прикладів для міжнародної спільноти. Як ядерна держава та постійний член Ради Безпеки ООН, Росія у 1994 році офіційно зобов'язалася поважати незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України в обмін на її добровільну відмову від ядерної зброї. Заява Сергія Шутенка під час PrepCom III 29 квітня 2025 року прямо підкреслила: «Порушення Росією Будапештського меморандуму виявило слабкість цього документа».

Приклад України відкриває дискусію про глибоку кризу довіри до ДНЯЗ. Це піднімає питання, що держави все менше покладаються на «м'які» політичні запевнення і все більше на «жорсткі» гарантії. Це кардинально змінює мотивації трьох груп акторів: (1) держав під прямою загрозою агресора; (2) союзників ядерних держав, які сумніваються в надійності «парасольки»; (3) «порогових» держав з технічним потенціалом, які переоцінюють вигоди ядерного статусу.

Далі записка аналізує основні фактори ерозії довіри до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, регіональні реакції на український прецедент, трансформацію ядерних розрахунків держав після 2022 року.

Елементи війни, що найбільше підривають довіру нерозповсюдження

Повномасштабна війна викрила глибоку системну кризу Договору про нерозповсюдження, як дієвого бар'єра проти ядерної загрози. Сьогодні можна виділити чотири взаємопов'язані фактори, які перетворюють ядерний статус агресора на інструмент маніпуляцій, додаючи неспроможність «м'яких» зобов'язань гарантувати безпеку.

Першим елементом руйнування режиму став відвертий ядерний шантаж Росії. Зміна ядерної доктрини РФ у 2024 році, яка розширила сценарії застосування ядерної зброї у відповідь на конвенційні загрози, перетворила арсенал на активний інструмент політичного тиску, згідно з даними Асоціації контролю над озброєнням. Це підриває Статтю II (яка забороняє неядерним державам отримувати, виготовляти або іншим чином набувати ядерну зброю) та Статтю VI (зобов'язання «переслідувати добросовісні переговори щодо ядерного роззброєння») ДНЯЗ. Такий підхід наочно демонструє, що ядерний статус дає право на безкарну агресію, фактично стимулюючи інші країни переглядати свою відмову від ядерних програм.

Приклад Будапештського меморандуму є другим фактором, який підриває довіру. Він став найвідомішим прикладом таких гарантій: США, Велика Британія, Росія (пізніше приєдналися також Франція та Китай) обіцяли поважати суверенітет і територіальну цілісність України. Проте це було яскравим прикладом неефективності запевнень безпеки. Росія, як ядерна держава та гарант, порушила обіцянки поважати суверенітет і територіальну цілісність України.

Глухий кут під час PrepCom III 2025, а саме відсутність консенсусу щодо будь яких рекомендацій для RevCon 2026) став логічним наслідком дискредитації договору. Без механізмів примусу запевнення безпеки сприймаються державами не як юридично значущі, а як декларативні заяви, позбавлені реальних механізмів виконання. Це руйнує фундамент ДНЯЗ: неядерні держави бачать, що міжнародне право позбавлене механізмів примусу до миру. Це підштовхує світ до пошуку «жорстких» альтернатив - від концепції nuclear sharing до розбудови власного ядерного порогового статусу. З цього елемента впливає третій – слабкість механізмів примусу.

Окупація Запорізької АЕС створила прецедент, коли найбільша АЕС Європи перебуває під контролем агресора без примусової деокупації. Звіти МАГАТЕ (GOV/2025/66, GOV/2026/7, GOV/2026/25) фіксують обмежений доступ для місії ISAMZ, що унеможливує повну верифікацію ядерної безпеки. Резолюція GC(69)/RES/14 вимагає виведення військ, але ігнорується через інституційну неспроможність Ради Безпеки ООН, де держава-агресор зловживає правом вето. Це руйнує віру в дієвість Статті III ДНЯЗ.

Реакція на ядерні ризики ЗАЕС2 (відключення лінії живлення 12 разів з 2022 року) обмежується лише заявами та місіями МАГАТЕ. Політичні розбіжності та вето гальмують швидкі заходи. Це ілюструє четвертий елемент - повільність та обмеженість колективної реакції, які підривають Статтю IV ДНЯЗ та посилюють сприйняття «права сильного».

Ці чотири елементи діють синергічно, створюючи нову реальність, де регіональні реакції стали більш радикальними. Європа вимушена посилювати колективні альянси, Східна Азія активно дебатує про власний ядерний потенціал, а Близький Схід посилює політику ядерної неоднозначності.

Регіон	Основна реакція	Вплив на NPT
Європа	Посилення «жорстких» альянсів і ядерної парасольки	Зростання довіри до колективних гарантій, але сумніви в надійності США (Trump-фактор)
Східна Азія	Зростання підтримки власної програми або nuclear sharing	Ризик переходу від латентної можливості до активних дебатов про вихід з NPT або пороговість
Близький Схід	Посилення ядерної неоднозначності та «пороговості»	Підрив статті II (непоширення) через прив'язку до Ірану; ризик регіональної гонки

Таблиця 1. Регіональні реакції на український прецедент після 2022–2026 рр.

Зміна мотивації держав щодо ядерного вибору

З початком ерозії довіри до «м'яких» гарантій безпеки країни змушені переглядати власні стратегічні розрахунки. Замість покладання на ДНЯЗ держави все частіше відкривають дискусії про проміжні або «жорстокіші» варіанти.

Одним із них є виготовлення власної ядерної програми - найрадикальніший, але найменш імовірний варіант. Основною проблемою стають високі політичні та технологічні бар'єри: санкції, моніторинг МАГАТЕ, розрив оборонних альянсів. Найяскравішим прикладом є Південна Корея, де 76,2% громадян підтримують ідею виготовлення власного ядерного арсеналу. Дії країни трансформувалися з гіпотетичного у політичний: уряд відкрито обговорював передислокацію американської тактичної зброї або впровадження моделі nuclear sharing. Водночас стримуючим фактором залишається сильний тиск США, які виступають проти власної програми через ризик санкцій та розрив альянсу.

Через ризикованість односторонніх кроків, у Європі деталі активніше обговорюється глибша інтеграція з ядерними союзниками. Перерозподіл ядерних ролей у межах альянсу (розміщення сил, спільні навчання та планування) дозволяє посилити стримування, формально не порушуючи ДНЯЗ. У поєднанні з інвестиціями в конвенційні сили, ППО та гіперзвукові ракети це дає змогу провести чітку «червону лінію» для агресора. Це раціональний варіант для держав, які прагнуть зміцнити оборону, уникаючи про цьому прямої ескалації з міжнародною спільнотою.

Політика «пороговості» передбачає розвиток повного ядерного циклу - збагачення урану, реактори та відповідну інфраструктуру - без переходу до безпосереднього виготовлення ядерної зброї. Це дозволяє державі у разі потреби здійснити швидкий «стрибок» до ядерного статусу. Такий статус є привабливим для країн, де гарантії союзників не сприймаються як достатні.

Український кейс суттєво знизив поріг сприйняття ядерних ризиків. «М'яких» гарантій недостатньо, а альтернативні «жорсткі» виглядають нереалістичними. Такий розвиток подій неминуче послабить режим ДНЯЗ і суттєво підвищить ризик як подальшого поширення ядерної зброї, так і масового переходу держав до стратегії «пороговості», порівняно з періодом до 2022 року.

Які гарантії виглядають переконливими після 2022 року ?

Політичні меморандуми, декларативні зобов'язання, негативні запевнення остаточно втратили кредит довіри на міжнародній арені після 2022 року. Держави змушені розглядати нові прагматичні варіанти механізмів для захисту.

Повномасштабне вторгнення 2022 року змушує НАТО змінити підхід: тепер військова відповідь у разі нападу на союзника має стати автоматичною. Цьому сприяє розгортання великих бойових сил на східному фланзі та суттєве збільшення оборонних бюджетів, що дозволяє Альянсу реагувати без зволікань. Держави Східної Європи сприймають НАТО як найнадійніший захист. Однак після повернення Трампа до президентського крісла в США стабільність Альянсу опинилася під питанням щодо того, чи взагалі є ймовірність, що НАТО і надалі буде одним цілим та мати автоматичний, гарантований механізм колективної оборони. Задіяння 5-ї статті потребує політичного консенсусу Північноатлантичної ради, а подальша участь кожної держави визначається її національними конституційними процедурами. Чи всі країни будуть готові вступити у війну, якщо вона від них далеко, залишається відкритим запитанням.

Дебати про створення окремих субрегіональних альянсів для захисту в регіонах все частіше стає актуальним. Двосторонні та ППО альянси, регіональні оборонні блоки з'являються в геополітиці через невизначеності ролі США у європейській безпеці, що призводить до реалізації концепції «стратегічної автономії». Кенсингтонська угода Британії та Німеччини, підписана у 2025 році, пройшов через ратифікацію в парламентах обох країн, внаслідок чого це зобов'язання стає частиною національного законодавства. Це фактично «двостороння Стаття 5», який має юридичну силу незалежно від політичної кон'юнктури.

Після ситуації навколо Гренландії Данія ініціювала залучення європейських союзників для захисту Арктики. Зараз активно обговорюється створення окремого Північного оборонного пакту (Данія, Франція, Німеччина, Італія, Польща, Іспанія та Британія), який би закріпив захист Гренландії на рівні національних законів європейських країн.

Дебати про європейську ядерну парасольку (у межах французької доктрини) також мають потенціал стати одними із переконливих гарантій. Президент Франції Макрон оголосив у березні 2026 року про стратегічне розширення французького ядерного стримування на союзників. Що включає потенційну участь у французьких ядерних вправах та консультації щодо спільних європейських інтересів.

Ці гарантії переконливі, бо мають інституціоналізоване спільне прийняття рішень, чіткі механізми відповіді на відміну від декларативних меморандумів.

Вплив та стійкість ДНЯЗ та шлях відновлення довіри

Український прецедент не став просто порушенням - він виявив фундаментальні системну вразливість у Договорі про нерозповсюдження. Віра у режим нерозповсюдження втратилась, і світ стоїть перед новим етапом. Наближення RevCon 2026 робить ситуацію критичною: якщо конференція не досягне консенсусу, це може призвести до найсерйознішої кризи з 2005 року. Сьогодні ризик регіональних перегонів досягає свого піку. Південна Корея розглядаючи старт власної програми, може спровокувати Північну Корею на безконтрольне збільшення арсеналу. Саудівська Аравія, яка активно накопичує уранову руду, та прагне отримати повний ядерний цикл, відверто заявляє: якщо Іран отримає бомбу, вона зробить те саме. Ця ланцюгова реакція відбувається на тлі нормалізації ядерного шантажу, підриг Статті VI, оскільки прогрес у роззброєнні відсутній, а договір New START остаточно припинив дію у лютому 2026 року без правонаступника.

Відновлення довіри до режиму потребує комплексного підходу, що поєднує інституційні та політичні інструменти. Досвід України доводить, що політичні запевнення не є перешкодою перед агресією держави-гаранта. Необхідно переосмислити архітектуру гарантій безпеки для держав, які добровільно відмовилися від ядерної зброї, розробивши юридично зобов'язуючі механізми, які б унеможливили повторення подібного краху системи та інструменти обходу права вето держави-порушника.

Реалістичні кроки до відновлення довіри мають базуватися на переході від загальних декларації до практичних інструментів стримування. Замість очікування на юридично обов'язковий договір, який наразі заблокований, Україна з партнерами має ініціювати створення «Реєстру порушень гарантій» при Секретаріаті ООН. Такий крок дозволить перетворити договір на інструмент контролю, де кожен випадок ядерного шантажу фіксуватиметься як юридичний прецедент, що автоматично тягне за собою негайні міжнародні наслідки та консультації.

Паралельно з цим необхідно зосередитися над захистом ядерних об'єктів через створення спеціального допоміжного органу для розробки протоколів безпеки атомних станцій у зонах збройних конфліктів. Ключовим елементом має стати запровадження «цифрового мораторію» – міжнародного зобов'язання не атакувати системи управління ядерною інфраструктурою.

Економічний аспект відновлення режиму полягає у реформі Груп ядерних постачальників. Україна та партнери мають просувати оновлення правил, згідно з яким, будь-яка держава, що порушила фізичну цілісність ядерних установок, як це демонструє РФ на Запорізькій АЕС, має автоматично втрачати доступ до експорту ядерних технологій, обладнання та палива. Такий підхід зробить ДНЯЗ дієвим механізмом без необхідності повністю змінювати текст Договору. Не менш важливим є захист інформаційного простору навколо питань роззброєння. Маніпулятивні нарративи агресора та дезінформація щодо контролю над озброєнням становлять реальну загрозу глобальній безпеці. Це потребує скоординованих зусиль для викриття ядерного шантажу як інструмента політичного тиску.

З початком нового етапу пост-New START реалістичним кроком стає підтримка нової європейської архітектури безпеки, зокрема французька парасолька. Це дозволяє створити безпековий контур всередині континенту через механізми спільного планування та консультації, не порушуючи при цьому Статті I та II. Ці кроки можуть розпочати відновлення довіри до ДНЯЗ, тому що довіра відновлюється не деклараціями, а практичними механізмами, які демонструють готовність до примусу.

Висновок

Війна Росії проти України стала найсерйознішим випробуванням для режиму нерозповсюдження ядерної зброї з 1968 року. Добровільна відмова України від ядерного арсеналу в обмін на політичні гарантії безпеки виявилась зруйнованою агресією ядерної держави - постійного члена Ради Безпеки ООН. Це підірвало довіру до «м'яких» гарантій, посилило мотивацію держав шукати «жорсткі» альтернативи та створило прецедент, який робить ДНЯЗ вразливим до подальшої ерозії.

RevCon 2026 – останній шанс на запобігти остаточному перетворенню ДНЯЗ на «паперового тигра». Однак успіх цієї конференції вже не може вимірюватися лише порожніми деклараціями, справжнє відновлення довіри можливе лише через перехід до моделі практичного примусу. Це передбачає створення нових альянсів та впровадження оновлених стандартів безпеки, запровадження «Реєстру порушень», посилення економічної ізоляції порушників у межах Групи ядерних постачальників та розвиток нової європейської архітектури стримування. Україна, як країна, що пройшла шлях від відмови від зброї до протистояння ядерному агресору, має право взяти ініціативу в оновленні глобальної безпеки.

Майбутнє режиму нерозповсюдження залежить від здатності міжнародної спільноти замінити політику «занепокоєння» на політику санкціонованих дій. Без впровадження відповідальності для порушників, ДНЯЗ ризикує залишитися лише історичним документом у світі, де право сили остаточно замінило силу міжнародного права.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials". Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Порівняльний аналіз умов вступу Польщі до ЄС та потенційних переговорних компромісів щодо вступу України

Вишняк Дар'я

Україна і Польща, як сусіди, історично тісно пов'язані і це дає підстави та можливості аналізувати інтеграційні процеси політичного, соціально-економічного життя в ці періоди, а також розглянути, як формувалось громадянське суспільство на шляху Польщі до ЄС. Загалом в обох країнах подібний державний устрій, майже ідентичні форми влади, багато в чому схожі економіки, культура й суспільне життя.

Польща розпочала євроінтеграцію відразу після повалення комуністичного режиму в 1989 році. У грудні того ж року Європейський Союз підписав з Польщею так звану Європейську угоду (тодішній аналог Угоди про Асоціацію), яка передбачала підготовку до вступу в ЄС. Вже у 1994-му країна подала заявку на членство. Підготовка до інтеграції з Європейським співтовариством почалася в 1996 році зі створення Комітету з Євроінтеграції, який займався адаптацією польського законодавства до європейських стандартів. У 2003-му на загальнонаціональному референдумі 77,45% виборців висловили згоду на вступ Польщі до ЄС. Польща стала Членом Євросоюзу 1 травня 2004 року, а до зони Шенген приєдналася 21 грудня 2007 року. Основною передумовою вступу Польщі в ЄС був кризовий економічний стан країни, який Польща прагнула подолати шляхом європейської інтеграції. До євроінтеграції Польща перебувала у складному економічному становищі, однак уже після вступу змогла відносно успішно пережити глобальну фінансову кризу 2008 року. Водночас не менш важливими були геополітичні чинники: прагнення остаточно закріпити політичну та економічну незалежність від впливу Російської Федерації, інтегруватися до західного політичного та безпекового простору, а також посилити національну безпеку з урахуванням геостратегічної близькості до Росії та Білорусі. Сьогодні Польща є прикладом країни, де ефективні економічні та суспільно-політичні реформи призвели до економічного зростання та політичної стабільності.

Особливо чутливим до змін, пов'язаних з євроінтеграцією, був аграрний сектор, у якому було зайнято близько 17% населення та який складав 4% ВВП Польщі на 2004 рік. Така структура економіки зумовлювала підвищену залежність значної частини населення від сільського господарства, що робило його вразливим до інтеграційних змін. Унаслідок цього, а також через політичні спекуляції окремих сил, значна частина фермерів сприймала вступ до ЄС як «невигідний».

Польські фермери мали кілька причин не підтримувати євроінтеграцію. По-перше, існували побоювання щодо масового скуповування сільськогосподарських земель іноземцями через їх відносно низьку вартість. По-друге, фермери сумнівалися у своїй здатності витримати конкуренцію на європейському ринку, особливо з огляду на те, що фермери в країнах Західної Європи, зокрема в Німеччині та Франції, уже отримували значні дотації. Водночас поширювалися побоювання щодо зростання цін. На тлі таких настроїв і дезінформації фермери організовували акції протесту та блокували транспортні шляхи. Особливо на цих протестах зростає популярність політичної партії «Самооборона».

У 2003 році польська влада вирішила взяти ситуацію під контроль і протягом року проводила цілеспрямовану роз'яснювальну кампанію, зокрема серед фермерів, наголошуючи на тому, що саме вони можуть стати одними з головних бенефіціарів членства в ЄС. Водночас провідні політичні сили діяли узгоджено, просуваючи ідею «повернення до Європи» через медіа, регіональні форуми та активну публічну комунікацію з громадянами. Важливу роль відіграв авторитет Церкви та підтримка суспільно значущих постатей, що сприяло підвищенню довіри населення. У результаті акцент на економічних вигодах і безпекових перевагах інтеграції дозволив суттєво знизити рівень євроскептицизму та забезпечити підтримку вступу на референдумі 2003 року.

Ключовим елементом переговорів Польщі щодо вступу до ЄС у 2003–2004 роках були аграрні квоти. Вони дозволили обмежити різке зростання конкуренції, водночас відкривши доступ до ринку ЄС на пільгових умовах.

Спочатку Польща та ЄС працювали на основі двостороннього договору, в рамках якого було введено тарифні квоти для обох сторін і встановлене імпордне мито на рівні 0%. Введення було вигідним для Польщі, оскільки квоти дозволяли імпортувати та експортувати продукцію без мита в межах встановлених обсягів, що робило торгівлю вигіднішою. Та в залежності від профіциту або дефіциту зерна на внутрішньому ринку експорт і імпорт могли гнучко регулюватися залежно від ситуації на внутрішньому ринку. Проте, польське зерно не відповідало європейським вимогам, тож його не можна було продати. Отже, доводилося покращувати технології виробництва, використовуючи кошти надані ЄС.

Аналогічно до аграрних квот, функцію поступової адаптації виконували перехідні обмеження на ринку праці. Під час розширення Європейського Союзу у 2004 році питання вільного руху робочої сили стало одним із найбільш чутливих для «старих» держав-членів. Попри те, що свобода пересування працівників є фундаментальним принципом ЄС, державам було дозволено тимчасово обмежити доступ громадян нових країн-членів до своїх ринків праці. Обмеження діяли лише на етапі працевлаштування. Після отримання роботи працівники мали такі ж права, як і місцеві громадяни, включаючи оплату праці та соціальні гарантії.

Ці обмеження були закріплені в Актах про приєднання та реалізовувалися через так званий перехідний період за формулою «2+3+2», що передбачала можливість відтермінування повної лібералізації ринку праці до семи років. Перший етап (2004–2006) дозволяв державам ЄС-15 застосовувати національні правила або двосторонні угоди щодо доступу до ринку праці для громадян нових країн-членів. Другий (2006–2009) та третій (2009–2011) етапи передбачали поступове зменшення цих обмежень.

Перехідні періоди виконували функцію компромісу між принципом вільного руху робочої сили та необхідністю захисту національних ринків праці. Для Польщі це мало особливе значення, оскільки у 2004 році рівень безробіття сягав 20%, тож значна частина її населення була потенційно зацікавлена у працевлаштуванні в країнах Західної Європи. Також це було ефективним інструментом зниження занепокоєння серед країн ЄС-15: дозволити поступово адаптуватися до нових економічних умов обом сторонам та зробити розширення політично задовільним. Водночас ця ефективність була обмеженою, адже країни не забезпечили повного контролю над трудовою міграцією та тимчасово створювали нерівні умови для громадян нових держав-членів.

Польща ще до вступу до Європейського Союзу розпочала формування інституційної та адміністративної основи для ефективного використання бюджетних механізмів ЄС. Ключову роль у цьому відіграли програми передвступної допомоги, зокрема PHARE, яка з початку 1990-х років сприяла не лише економічній адаптації до стандартів ЄС, але й зміцненню державного управління. Згодом були запроваджені інструменти SAPARD і ISPA, спрямовані на модернізацію аграрного сектору та розвиток інфраструктури. Важливим елементом стало створення спеціалізованих інституцій, зокрема Польської агенції регіонального розвитку (PARR), яка забезпечувала практичну реалізацію цих програм.

Паралельно з використанням фінансових інструментів відбувалася глибока інституційна трансформація. Реформа 1999 року, що передбачала створення 16 воєводств, заклала основу для децентралізації регіональної політики. Водночас держава поступово формувала централізований механізм координації, який завершився створенням Міністерства регіонального розвитку у 2005 році. Це дозволило поєднати стратегічне управління на національному рівні з активною участю регіонів у реалізації політики розвитку.

Після вступу до ЄС у 2004 році Польща інтегрувала ці напрацювання у систему політики згуртування, передавши основну відповідальність за управління коштами ЄС державним та регіональним органам влади. Такий підхід дозволив забезпечити ефективне освоєння значних фінансових ресурсів і реалізацію масштабних інфраструктурних та економічних проектів.

Поряд із цим, важливим елементом фінансової підтримки був Фонд солідарності Європейського Союзу (EUSF), створений для реагування на великі стихійні лиха та інші надзвичайні ситуації. Польща ще до вступу отримала перші виплати на відновлення після повеней 2001–2002 років, що стало прикладом практичної реалізації принципу європейської солідарності. Проте роль цього інструменту залишалася допоміжною, а пріоритетом для вступу лишалися довгострокові фонди з національним співфінансуванням.

Аналіз переговорного процесу свідчить про те, що Польща була змушена піти на низку суттєвих поступок у чутливих сферах. Зокрема, це стосувалося погодження на скорочений перехідний період щодо обмежень на придбання сільськогосподарської землі іноземцями, а також прийняття не повністю вигідних умов у сфері прямих виплат для фермерів. Особливо показовими були поступки у сфері охорони навколишнього середовища, де Польща взяла на себе зобов'язання щодо масштабної модернізації інфраструктури відповідно до стандартів ЄС, що вимагає значних фінансових ресурсів і часу. Тобто навіть у межах загалом успішної інтеграції Польща погоджувалася на складні та витратні умови, які можна розглядати як своєрідну «ціну вступу» до Європейського Союзу.

Більшість польських поступок 2004 року можуть повторитися для України, особливо в аграрному секторі та ринку праці, через подібні виклики. Водночас ці поступки матимуть не односторонній характер, а будуть частиною ширших переговорних компромісів, спрямованих на забезпечення поступової адаптації як України, так і Європейського Союзу до розширення.

Шлях України розпочався у березні 2007 року з переговорів між Україною та Європейським Союзом щодо укладення нової посиленої угоди, яка б замінила Угоду про партнерство та співробітництво, укладену в 1994 році. Черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – підписання й ратифікація у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Хоча ця Угода не передбачала членства в ЄС, відносини сторін почали розбудовуватись у якісно новому форматі політичної асоціації й економічної інтеграції. Незмінний курс України на вступ до ЄС задекларований і в Стратегії зовнішньополітичної діяльності України. Серед головних пріоритетів – повноправне членство України в ЄС і НАТО. Агресія Російської Федерації проти України у 2022 році стала поштовхом до активізації процесу євроінтеграції. Росія тривалий час стримувала євроінтеграційні процеси України, а зараз повністю втратила шанси його контролю. 28 лютого 2022 року було підписано заявку на членство України в ЄС. 8 квітня 2022 року голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйн передала Президенту України опитувальник для визначення готовності держави розпочинати переговори про вступ. Першу частину Україна заповнила вже 17 квітня, другу – 9 травня 2022 року. Окрім, проходження 5 основних етапів, України також повинна відповідати Копенгагенським та Мадридським критеріям, а також хартії Європейського Союзу про основоположні права. Тобто, на всій території України мають функціонувати стабільні інститути, які гарантуватимуть демократичність та верховенство права, також повинна функціонувати ефективна ринкова економіка, яка буде спроможна впоратися з конкурентним тиском та ринковими силами Європейського Союзу та буде здатною взяти на себе обов'язки членства. Після передання заповненого опитувальника Європейська Комісія оприлюднила висновок із рекомендацією Європейській Раді надати Україні статус кандидата на членство в ЄС, а також 7-ма рекомендаціями, які має виконати Україна для наступного етапу – відкриття переговорів про вступ. Вже 23 червня 2022 року Європейська Рада ухвалила рішення надати Україні статус кандидата на членство в ЄС. Україна почала працювати над виконанням рекомендацій Єврокомісії, які включали реформу Конституційного Суду України, посилення антикорупційних заходів, боротьби з відмиванням коштів та інше.

Наразі євроінтеграційний шлях України перебуває на етапі поступової адаптації до вимог Європейського Союзу. Після отримання статусу кандидата Україна розпочала процес гармонізації національного законодавства до *acquis* ЄС, а під час першої Міжурядової конференції у червні 2024 року було офіційно відкрито переговори про вступ. Водночас уже сьогодні спостерігається впровадження окремих елементів майбутніх зобов'язань, зокрема у сфері торгівлі з ЄС.

Сучасні зміни в торговельному режимі між Україною та Європейським Союзом свідчать про формування моделі майбутніх переговорних компромісів. Повернення квот і мит після періоду повної лібералізації в межах автономних торговельних заходів демонструє готовність України погоджуватися на обмеження доступу до ринку ЄС у чутливих секторах. Нові квоти, які в низці випадків є значно нижчими за фактичні обсяги експорту, свідчать про необхідність стримування конкурентного тиску на ринки держав-членів ЄС. Таким чином, навіть до набуття членства Україна вже зіштовхується з необхідністю адаптації до умов, які можуть стати частиною її майбутніх зобов'язань у рамках Європейського Союзу. Що важливо, Україна вже на практиці реалізує, подібну до польської, модель адаптації.

Поступки Польщі у сфері ринку праці, а саме впровадження перехідних обмежень за формулою «2+3+2», дозволили поступово адаптувати економіку та захистити національний ринок. Україна, яка вже має статус кандидата, зіштовхується з аналогічною логікою, хоча на більш ранньому етапі. Нині ринок праці України характеризується кількома ключовими перешкодами для інтеграції з ЄС: демографічна нестача робочої сили через війну та потребу повернути громадян, невідповідність трудового законодавства ЄС, що ускладнює доступ громадян ЄС до українського ринку праці і українців – до ринку ЄС та відсутність приєднання до EURES та соціальних угод із 19 країнами ЄС, що обмежує мобільність та захист працівників.

Таким чином, прогрес у сфері вільного руху робочої сили для України залежить від внутрішніх реформ та імплементації європейських стандартів, що є фактичним етапом поступок і підготовки до майбутнього членства, подібно до того, як це відбувалося у Польщі під час інтеграції. Вступ України до ЄС також створює нові виклики для механізмів перерозподілу коштів у межах Cohesion Policy. Коли Україна вступить до ЄС частина грошей із фондів, які зараз отримують інші країни, наприклад Румунія, Угорщини, Греція, отримуватиме Україна. Сума становить мінімум 4 мільярди євро щорічно. Хоча також існує правило «capping», яке обмежує втрати для окремих країн і відтермінує доступ України до деяких програм, історичний досвід Польщі показує, що загальний бюджет зазвичай зростає після розширення. Все залежить від того, наскільки успішно Україна проведе реформи, погодить свої плани з ЄС і як пройдуть переговори про наступний бюджет.

Враховуючи досвід Польщі та сучасний стан євроінтеграції України, доцільно сформулювати низку рекомендацій і прогнозів щодо подальшого розвитку цього процесу. Насамперед, Україна має приділити особливу увагу підготовці до переговорних компромісів у чутливих сферах, зокрема аграрному секторі та ринку праці. Важливим є також прискорення адаптації законодавства до норм ЄС та формування ефективних інституцій для використання фінансових ресурсів Союзу. Не менш значущою є комунікація з суспільством з метою зменшення соціальної напруги.

Водночас можна прогнозувати, що процес вступу України до ЄС супроводжуватиметься збереженням певних обмежень на торгівлю, впровадженням перехідних періодів у сфері вільного руху робочої сили, а також напруженням у межах Європейського Союзу через перерозподіл фінансових ресурсів. Таким чином, євроінтеграція України буде поступовим і складним процесом, що вимагатиме як внутрішніх реформ, так і готовності до компромісів.

Цю статтю було написано для журналу “Think Tanks Essentials”. Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Як транзакційний підхід США трансформує європейську архітектуру безпеки і яка роль України в ній?

Москаленко Данило

Вступ

На Мюнхенській безпековій конференції у 2026 році заступник міністра оборони США з політики Елбрідж Колбі, у відповідь на питання головного редактора журналу “Foreign Policy” Раві Агравала про те, чи може Білий дім гарантувати, що “підніме слухавку”, якщо європейський член НАТО активує заклик про допомогу, фактично підтвердив відданість НАТО та статті 5. Однак коли замміністра повторно поставили те саме питання, очікуючи чіткої відповіді “так” або “ні”, урядовець досить ухильно відповів, змістивши акцент на забезпеченні “готовності та результату”, а не на “дешевих балачках”. Крім того, Колбі неодноразово наголошував на необхідності для європейських союзників перетягнути на себе більшу частину тягаря за оборону континенту.

Подібна риторика, яка вже досить довго лунає з уст нової адміністрації Трампа, змушує задатися питанням багатьох політиків та аналітиків по всьому світу: чи прийдуть Сполучені Штати на допомогу європейським союзникам по НАТО у разі конфлікту на континенті? Така стратегічна невизначеність спонукає Європу змінити свої підходи до власної оборони й фундаментально переглянути роль “гарантій” США у забезпеченні безпеки на континенті.

Тож, як саме зміна бачення Білого дому щодо трансатлантичних відносин змінює роль Європи в безпеці континенту? Чим зумовлена така зміна та які наслідки це може нести для стратегії України щодо підтримки, стримування РФ та довгострокових гарантій безпеки?

Гарантії безпеки та перерозподіл тягаря: чи можна поєднати?

Незважаючи на поширену думку, що 5-та стаття НАТО не проголошує обов’язковість військового залучення країн-членів у разі нападу на одного з членів Альянсу. Так званий принцип колективної оборони передбачає, що кожна сторона Північноатлантичного договору “надаватиме допомогу... вживаючи таких заходів, які вона вважає необхідними, включаючи застосування збройної сили”. Таким чином, кожен член НАТО самостійно вирішує, яку саме допомогу надати, що важко класифікувати як “гарантію безпеки”. Тому саме політична воля держави, а не формальні зобов’язання, фактично визначає рівень залученості держави у конфлікт.

У такому разі США можуть досить вільно трактувати принцип “колективної оборони”, вживаючи тих заходів, які вважатиме за потрібні поточна адміністрація і діючи згідно з власним розумінням національних інтересів. У Національній оборонній стратегії США 2026 року, яку готує Міністерство оборони, найбільш важливими напрямками визначаються національна безпека, стабільність у Західній півкулі та стримування Китаю. Натомість Росія вказується як “керована загроза”, яку до того ж мають стримувати саме європейські союзники. На думку чинної адміністрації, завдяки своїм економічним спроможностям країни-члени НАТО без США зможуть впоратися з російською загрозою. У документі Міністерство неодноразово наголошує на необхідності “burden-sharing” (перерозподілу тягаря), оскільки країна не може ефективно захищати власні інтереси й підтримувати трансатлантичну військову міць самотужки.

Друга адміністрація Трампа дає зрозуміти, що Сполучені Штати більше не здатні повністю забезпечувати безпеку європейського континенту. У таких умовах США навряд чи здатні саме гарантувати безпеку. Американська ядерна парасолька та критична допомога зможуть підсилити оборонні спроможності європейських союзників. Проте пряме залучення США вже не здається настільки беззаперечним, особливо за умов обмежених військових операцій з боку противника.

У чому полягає зміна підходу США до підтримки України та Європи?

Наразі США бачать своїм зовнішньополітичним пріоритетом стримування Китаю як єдиного конкурента на міжнародній арені, натомість перемістивши європейський театр на другий план. Друга адміністрація Трампа підштовхує європейських союзників до більшої самостійності, яка стає умовою американської присутності й допомоги у підтриманні безпеки. На Гаазькому саміті НАТО 2025 року країни-члени зобов'язалися витратити 5% ВВП на оборонні витрати. Досить примітним також був обсяг декларації цього саміту — лише 5 пунктів, що свідчить про те, що прийняття цього зобов'язання фактично було єдиною метою саміту. А в лютому 2026 року сталися фундаментальні зміни в командуванні НАТО — Сполучені Штати передають два головні командні пункти у Неаполі та Норфолку Італії та Сполученому Королівству відповідно. Ці посади десятиліттями займали американці, однак це рішення практично знаменує поступове зменшення ролі США в обороні континенту. Американці передають європейські справи європейцям, водночас самі зосереджуються на інших регіонах — більш важливих для національних інтересів країни з точки зору чинної адміністрації.

США безпосередньо більше не надають допомогу Україні, натомість Європа значно збільшила свою військову, фінансову та гуманітарну допомогу. Наразі роль Сполучених Штатів у забезпеченні обороноздатності України полягає в участі в ініціативі PURL (Prioritized Ukraine Requirements List), в межах якої країни-члени та партнери НАТО здійснюють фінансові внески для закупівлі у США необхідного озброєння для протистояння російській агресії. Вашингтон відмовився від ролі донора допомоги Україні, перетворившись на прагматичного продавця зброї.

Водночас у контексті необхідності переорієнтування своїх ресурсів на Китай Вашингтон сприймає російсько-українську війну як тягар, який зайве виснажує їхні спроможності, й активно працює над її якнайшвидшим завершенням.

Сам Елбрідж Колбі в липні 2025 року ухвалив рішення про призупинення постачання зброї Україні. Хоча офіційно заступник міністра пояснював це рішення побоюванням щодо виснаження американських запасів, цей крок можна трактувати як сигнал, що наразі для американців війна в Європі є менш пріоритетною. До речі, Колбі є автором книги “The Strategy of Denial” (2021), в якій він обґрунтовує необхідність пріоритизації Китаю замість Європи в зовнішній політиці США. Можна констатувати, що Колбі активно бере участь у прийнятті рішень, а його бачення сучасних міжнародних відносин резонує в чинній американській адміністрації.

Країна також докладає значних дипломатичних зусиль для врегулювання російсько-української війни або принаймні призупинення бойових дій. США виступають посередниками між українською та російською сторонами, беручи участь у тристоронніх зустрічах та долучаючись до формування рамки можливого мирного плану.

Завершення війни, а не перемога України або Росії, є пріоритетним напрямком зовнішньої політики США на цьому треку.

Які нові критерії підтримки стають більш імовірними в парадигмі America First і що з цим робити Україні?

Якщо за адміністрації Байдена Україна, сподіваючись на військову та економічну підтримку, могла апелювати до захисту демократії та свободи, то за адміністрації Трампа такий підхід більше не є ефективним. Наразі країна має застосовувати більш прагматичну риторику, зосереджуватися на взаємовигоді. Яскравим прикладом того, як Україна доводить власну користь, є допомога союзникам США у боротьбі з іранськими дронами, яка є частиною співпраці між Києвом і Вашингтоном у сфері безпілотних технологій. Хоча Трамп своїми заявами знецінює цю підтримку, прагматична частина американського істеблішменту та бізнесу не залишить цей жест непоміченим. Досвід України у веденні сучасної асиметричної війни є унікальним. Країна стала ареною випробувань військових технологій та зброї, що може зацікавити країни, які прагнуть мати найсучаснішу та найефективнішу зброю, яка якомога краще відповідає критерію “ціна-якість”.

Окрім військових технологій, США вже виявили інтерес до українських корисних копалин та можуть бути зацікавлені в аграрній промисловості, креативній економіці, енергетиці. Україна може “прив’язувати” фінансову та військову допомогу до угод про інвестиції у вищезгадані галузі. Наприклад, американсько-українська мінеральна угода передбачає, що, в обмін на пріоритетний доступ до купівлі видобутої продукції, США мають інвестувати у відбудову, а будь-яка майбутня військова допомога США зараховується як внесок партнера від США у новостворений Інвестиційний фонд відбудови. Хоча угоді й бракує інституційної сили, однак вона є прикладом взаємодії в парадигмі America First. Україна має “монетизувати” свої переваги й перетворювати їх на домовленості, що передбачають інвестиції, спільне виробництво або закупівлі української військової продукції. А українські дипломати та лобісти мають активно працювати над іміджем країни, висвітлювати ці переваги й зацікавити іноземних партнерів у взаємовигідній співпраці.

Як зміна риторики США переформатовує європейську безпеку?

Зміна риторики США від ціннісної парадигми до більш транзакційного підходу змушує європейських союзників переосмислювати власну роль у системі безпеки. Вони розуміють, що їхня безпека відтепер — лише їхня відповідальність. Як заявив міністр оборони США Піт Хегсет, США більше не можуть бути гарантом безпеки для Європи. І хоча подібна риторика дезорієнтує європейських союзників, водночас вона змушує їх активно вкладатися у власні оборонні спроможності й інвестувати в український ВПК.

Після приходу другої адміністрації Трампа до влади в США Європейський Союз запустив план ReArm Europe/Readiness 2030 з метою нарощення свого військового потенціалу, який передбачає залучення 650 млрд євро витрат на оборону шляхом збільшення оборонних бюджетів країн-членів на 1,5%. Також програма передбачає створення кредитного інструменту Security Action for Europe (SAFE) на суму 150 мільярдів євро, які будуть витрачені на закупівлі військової техніки та інвестиції у засоби ППО, ПВО, БПЛА тощо.

Подібна ініціатива знаменує перехід європейської політики від майже повного покладання на американські військові спроможності до власного переозброєння. Настільки значне збільшення витрат є надзвичайно амбітною й необхідною ціллю. Факт появи інструменту спільних запозичень SAFE говорить про готовність країн-членів блоку об'єднувати зусилля заради забезпечення безпеки континенту, особливо в умовах російської загрози й тиску з боку США. За недавніми повідомленнями, ЄС замінить SAFE новою програмою оборонного кредитування задля задоволення перевищеного попиту країн-учасників. Європа прагне до ефективного стримування Росії й водночас послабити важелі тиску Вашингтона.

“Відхід” США також підштовхує європейців брати на себе більше відповідальності за підтримання обороноздатності України. Саме від європейських країн надходить абсолютна більшість прямої військової, гуманітарної та фінансової допомоги. Згідно з заявою президента Еммануеля Макрона, тепер Франція забезпечує близько двох третин розвідінформації для України, хоча раніше ключову роль у цьому відігравали Сполучені Штати. А в рамках тієї ж програми SAFE українська оборонна промисловість отримала змогу бути залученою на рівних правах з ОПК держав-членів ЄС. Така інтеграція з європейським оборонним комплексом сприяє обміну досвідом, залученню закордонних інвестицій в українські оборонні компанії й об'єднанню зусиль проти російської загрози.

Різка риторика чинної американської адміністрації по відношенню до європейських союзників мобілізує ЄС до більш активних дій для боротьби з загрозами на континенті. Чим більше Європа переймається відходом США від європейських справ, тим більше вона інвестує у власну оборону та підтримку України незалежно від Штатів, і тим стійкішою стає підтримка Києва до політичних коливань у Вашингтоні.

Україна як компонент європейської архітектури безпеки

В умовах поступової втрати США статусу гаранта безпеки Європи, Україна стає єдиною альтернативою американській конвенційній військовій присутності. Її військовий досвід, чисельні збройні сили та розуміння сучасної війни можуть “заповнювати прогалини” в європейських оборонних спроможностях. Натомість для підтримання свого статусу “сталого дикобраза” Україні потрібні європейський капітал, інвестиції та фінансова підтримка. Європейський континент залишається сам на сам у протистоянні російським амбіціям та гібридним загрозам. Ми потребуємо одне одного, і розуміння цього має слугувати фундаментом європейсько-української співпраці.

Перш за все, Україна має наголошувати на необхідності інституціоналізації співпраці, яка не залежатиме від внутрішньополітичної кон'юнктури в країнах Європи. Стратегічний вимір взаємодії необхідний для сталої розбудови оборонних спроможностей європейських держав. Заключення безпекових угод, які передбачають системні бюджетні зобов'язання, розраховані на довготривалу співпрацю й чітко прописують вектори й глибину співпраці. Зокрема, такими прикладами є Декларація про сторічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством та Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Німеччиною. Важливим є те, що ці договори передбачають надання конкретних сум та обсягів допомоги, а не є лише декларативними документами.

Утім ідеальним варіантом для України було б закріплення таких домовленостей на рівні парламентів держав, що надало б їм повноцінної юридичної сили та підвищило б рівень їхньої обов'язковості. Хоча вищезгадана рамка співпраці з Великобританією та Німеччиною є провальною, однак її єдиний мінус — це політичний характер зобов'язань, а не юридичний. При зміні внутрішньополітичної кон'юнктури або фінансових труднощах у цих країнах ніщо, окрім репутаційних втрат, не заважатиме їхнім урядам відмовитися від дотримання положень цих угод.

По-друге, необхідно заохочувати іноземні компанії до співпраці з українськими оборонними компаніями. Німецька та данська моделі підтримки мають стати основою європейсько-української військової співпраці. У межах німецької моделі країна інвестує у власний ОПК та спільні виробництва, а вироблену продукцію постачає Україні. А данська модель передбачає механізм прямого урядового фінансування виробництва озброєння на українських оборонних підприємствах. Інвестиції в українські оборонні компанії, спільні виробництва та можливість релокації в європейські країни з можливістю відправляти вироблену продукцію для потреб ЗСУ сприятимуть підвищенню обороноздатності країни. Хоча це стосується здебільшого інтересів приватного капіталу та бізнесу, українські дипломати та урядовці можуть сприяти створенню позитивного іміджу українського ВПК шляхом проведення зустрічей з представниками іноземного бізнесу, міжурядових консультацій та лобіювання інтересів українських оборонної промисловості за кордоном.

У цьому контексті спільні проекти європейських і українських компаній та спільні закупівлі країн ЄС зброї для України відіграють ключову роль. Ініціатива SAFE надає механізм поступової інтеграції українського та європейського ВПК, створюючи умови для обміну технологіями та досвідом. А спільні закупівлі американської зброї в межах PURL стали критично необхідною відповіддю на припинення військової допомоги з боку США в умовах незамінності деяких американських видів озброєння на даний момент.

Висновки

В умовах занепадаючої американської гегемонії США більше не позиціонують себе як гаранта безпеки Європи та захисника демократії, що виключає стратегічну підтримку України у війні з Росією. Хоча транзакційний підхід адміністрації Трампа і став шокуючим досвідом для європейців, водночас він змусив країни ЄС серйозно подбати про свою власну безпеку й почати мобілізувати ресурси. У Європі з обмеженим американським втручанням Україна стане ключовим гравцем, без залучення якого сучасна архітектура безпеки на континенті неможлива. Хоча перехід до нової моделі безпеки і буде складним, він є необхідним. Поєднання українських військових спроможностей та європейських фінансових ресурсів стає фундаментом стримування російської загрози, до якого США доєднають лише критично необхідні ресурси та ядерну парасольку.

Цю статтю було написано для журналу “Think Tanks Essentials”. Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Чи може Україна після війни інституціоналізувати модель “безпека як сервіс” так щоб конвертувати власні спроможності в довгострокові політичні зобов’язання партнерів?

Марченко Анна-Марія

Термін «безпека як сервіс» у значенні «обміну» технологіями, безпекових гарантій або стратегічного партнерства поки що не застосовувався, але зараз є багато факторів, які свідчать про те, що Україна має всі шанси бути першою державою, яка може запровадити таку модель. Наразі пропоную ототожнювати таку модель саме в значенні партнерства, гарантій, а також обміну військового досвіду та інновацій між державами та довгострокового партнерства.

Аналізуючи історію, можна сказати, що державами укладались договори, схожі із моделлю «безпека як сервіс», коли одна з них пропонувала, до прикладу, свої військові технології або інші послуги в обмін на безпекові гарантії. Однак, важливо розуміти геополітичний контекст під час укладання таких договорів.

Як приклад можна розглянути підписання Будапештського меморандуму у 1991 році, згідно з яким Україна передала ядерну зброю в обмін на гарантії безпеки від держав-підписантів, фінансову допомогу та часткове списання боргів. Однак, це слід класифікувати не як повноцінний обмін, а радше роззброєння України, внаслідок якого держава стала слабшою, а інші держави-підписанти мали змогу отримати військові технології (ядерну зброю) в обмін на безпекові гарантії (які зрештою були порушені), тому повноцінним прикладом моделі «безпека як сервіс» цей договір бути не може.

Також, можна згадати розміщення після Другої світової війни військових баз США у країнах Африки та інших державах, де Сполучені Штати поширювали свій вплив (у тому числі і військовий), а також гарантували безпеку на відповідних територіях, де вони були розміщені. Проте цей приклад також не можна віднести до пропонованої вище моделі «безпека як сервіс», оскільки такі домовленості були найбільш вигідними для США, і це був політично і військово нерівний обмін.

Пропоную розглянути сучасне становище України у геополітичній ситуації. Починаючи з 2022 року, коли державу сколихнуло повномасштабне вторгнення, безпекове питання та питання забезпечення Збройних сил засобами, ефективнішими за засоби противника, вийшли на перший план, а також все актуальнішою ставала потреба розробки нових технологій, за допомогою яких українські Збройні сили якістю могли переважати кількісно більшого противника за чисельністю особового складу та озброєнням

Питання було болючим, оскільки Україна була одна з перших країн, яка повинна була захищати територію Чорного моря фактично без власного флоту, а також небо від безпілотників «Герань-2», технологію вироблення яких Іран передав Росії. Враховуючи нестачу державного грошового забезпечення та проблему фінансування армії, Україна вела переговори щодо надання Європейським Союзом, МВФ та США кредитних зобов’язань задля вирішення цих питань.

Так, з 24 лютого 2022 року Україна отримала понад \$170-185 млрд загальної міжнародної допомоги, значна частина якої була пільговими кредитами на фінансування бюджетного дефіциту, включаючи соціальні видатки, що дозволило спрямовувати всі внутрішні податкові надходження на армію. Прямі позики від ЄС, МВФ та Світового банку становлять десятки мільярдів доларів, при цьому велика частка допомоги є грантовою.

Протягом 4 років Україна, зокрема, змогла розробити власні технології боротьби із загрозами у морі та у повітрі. Так, це FPV-дрони, дрони-перехоплювачі, морські дрони «Магура», які неодноразово показували свою ефективність на полі бою. Дедалі більше зростало використання штучного інтелекту у військових розробках, а нещодавно українські фахівці розробили екзоскелети для комфортнішого перебування бійців та виконання завдань поблизу зони бойового зіткнення.

Безперечно, без фінансової допомоги партнерів Україні було б нелегко впроваджувати нові технології та розробляти засоби для ефективної боротьби з агресором. З іншого боку, саме ці розробки Україна може вважати власне своїм надбанням, які не мають інші держави і за допомогою яких Україна може почати впроваджувати модель «безпеку як сервіс».

Станом на січень 2026 року, Україна визнана 20-ю найбоєздатнішою армією у світі, а на навчаннях НАТО українські військовослужбовці показують одні з найкращих результатів.

Показова ситуація склалась із військовими діями на Близькому сході: у зв'язку з військовою операцією США та Ізраїлю проти Ірану виникла величезна проблема у збитті іранських «шахедів», які знешкоджувати дорогі ракетними абсолютно не релевантно.

У зв'язку з цим, українські експерти прибули до країн-партнерів задля обміну бойовим досвідом збиття цих засобів, а також країни Близького Сходу розглядають можливість купівлі українських дронів-перехоплювачів. Це вже є показником та визнанням експертності та бойового досвіду українських військових саме в умовах сучасної війни.

В умовах нестабільної безпекової ситуації у світі, обмін військовим досвідом є неабияким рушієм розвитку держав-партнерів, та який здатний створювати тривалі стратегічні відносини між державами, підвищуючи їхню обороноздатність.

Так, Україна вже демонструє відкритість до такої співпраці, відрядивши військових експертів до держав Близького Сходу, однак я пропоную розглянути варіант розвитку подібних партнерств у довгій перспективі.

Країни-члени НАТО є державами, з якими Україна постійно проводить військові навчання, і військові держав-партнерів вже мали змогу побачити у дії українські технології. Представники держав-партнерів могли б наприклад шляхом ознайомчих візитів відвідувати відповідні військові бази на території України, та переймати досвід використання технологій.

Не варто забувати, що Україна впевнено рухається на шляху до вступу до ЄС. Державою вже було імплементовано чимало аспис ЄС до власного законодавства, а повноцінне членство відкриє шляхи до нової співпраці зокрема у сфері безпеки.

Особливо актуально це питання слід розглядати з точки зору політики стратегічної автономії Європейського Союзу. Складна геополітична ситуація та світова криза загалом вимагає від держав-членів впроваджувати заходи для самостійного ухвалення рішень та відстоювання своїх інтересів у геополітиці, обороні та економіці. Розвиток власного військового потенціалу, здатності проводити операції з кризового врегулювання та створення європейського оборонно-промислового комплексу зараз виходять зараз у ключовий порядок денний. Так, чимало держав-членів ЄС вже виділяють додатковий бюджет для розвитку своїх армій та виготовлення боєприпасів. Враховуючи непостійну присутність «невідомих безпілотників» над країнами Союзу, ця сфера стратегічної автономії стає як ніколи актуальною.

Україна зараз як держава-кандидат у членство в Європейському Союзі вже має успішну співпрацю із Союзом та достатньо позитивну динаміку розвитку політичних відносин з ним. У зв'язку із цим, запровадження моделі «безпека як сервіс» спільно з Європейським Союзом може бути більш ніж успішним. Важливо розуміти, що під час укладання будь-яких подібних домовленостей мають бути враховані не тільки політичний контекст, але і гарантії надання таких послуг, і гарантія отримати щось взамін. Так, реалізувати цю модель можна шляхом укладання міжнародних договорів про стратегічне партнерство у галузі безпеки, у рамках якої Україна могла б надавати доступ до своїх військових технологій, проводити навчання для військових держав-членів. Вони ж, у свою чергу, наприклад, – погасити певні кредитні зобов'язання України, що накопичились за період ведення бойових дій, а також сприяти справедливому політичному покаранню агресора – Російської Федерації (незняття санкцій, політична ізоляція тощо). Звісно, впровадження такої моделі не буде легким, і залежатиме зокрема і від політичних настроїв у світі, а також стану української економіки та збройних сил у післявоєнний час. Однак розвиток стратегічного партнерства в цьому напрямку сприятиме рівноцінному обміну з партнерами та багатостороннього розвитку.

Цю статтю було написано для журналу "Think Tanks Essentials". Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Стратегічна, економічна та електоральна оцінка наслідків вступу України до ЄС для Польщі

Галіаскаров Микита

На фоні спільних безпекових загроз у регіоні двосторонні відносини України та Польщі набувають стратегічної ваги. Повномасштабна агресія РФ стала як можливістю для партнерства, так і викликом, який підняв нові питання між сусідами. Попри це, офіційна Варшава залишається одним з головних лобістів інтеграції України до об'єднаної Європи. Успіх країн залежатиме від здатності урядів знаходити компроміс та відповідати на ризики, які можуть постати на шляху України до інтеграційного об'єднання.

Економічний вплив

Європейський Союз залишається одним зі стовпів фінансової допомоги Україні з початку повномасштабної агресії РФ у 2022 році. Українська економіка зазнала серйозних випробувань у багатьох сферах: у торгівлі, відновленні інфраструктури, питаннях міграції тощо. За оцінками Світового банку, повоєнна реконструкція країни обійдеться у 588 мільярдів доларів, що є невідомими коштами для уряду – майже в три рази більше, ніж її ВВП до повномасштабного вторгнення Росії (станом на 2021 рік). Роль ЄС у відновленні України залишатиметься ключовою: вже зараз Єврокомісія працює над бюджетом Союзу на 2028–2034 роки, в якому розглядається створення окремого фонду для підтримки України з капіталом до 100 млрд євро. Водночас Комісія ще в травні 2022 року засвідчила тверду позицію щодо допомоги як під час конфлікту, так і після його завершення.

Вступ України до ЄС означатиме долучення її до програм фінансування та процедури формування бюджету. Відставання в багатьох економічних показниках та виклики повоєнної відбудови є перешкодою для ЄС, оскільки це питання не тільки економічної, але й безпекової стабільності. У перспективі найбільшим реципієнтом європейських коштів замість Польщі може стати Україна, проте масштаби та характер змін фінансування можуть набувати різних форм. З моменту вступу Польщі в 2004 році до країни надійшло понад 175 мільярдів євро, виділених у рамках програм Cohesion Fund зі скорочення розриву між багатими та бідними регіонами, а також Common Agricultural Policy, яка передбачає фінансову підтримку фермерів та розвиток сільської місцевості. Незважаючи на економічні успіхи країни, регіони та національні економічні показники ще не досягли середньоевропейського рівня, тож фінансування збережеться. Фокус на відновленні України буде ключовим, проте не призведе до масштабних змін у бюджеті ЄС, як це може здатися на перший погляд. За регламентом нинішнього бюджету ЄС (2021–2027 років) встановлено «капінг», тобто обмеження максимальних сум надходжень з програми Cohesion Fund із прив'язкою до величини ВВП країни. Малоімовірно, що держави-члени кардинально змінять регламент під час розгляду наступних бюджетів, адже це несе за собою ризики більшого конфлікту між національними урядами та Брюсселем. Масового «відтоку» грошей до України за рахунок Польщі не відбудеться, оскільки Україна, відповідно до вимог капінгу, зможе посісти максимум 4-те місце серед реципієнтів програми. Водночас масштаб економічного відновлення України потребуватиме додаткових інвестицій, і альтернативним варіантом стане створення окремих надзвичайних фондів. Хоч Польща й може зазнати часткового скорочення фінансування регіонів, вона отримає змогу активніше розвивати свій бізнес в Україні, залучаючи будівельні та транспортні компанії.

Додаткового імпульсу двостороннім відносинам надасть припинення митних та фітосанітарних перевірок вантажних перевезень на кордоні. Для цього Україна повинна адаптувати свої товари до європейських стандартів, що є критично важливою умовою для інтеграції в єдиний ринок та прискорення транзитних процедур. Виконання цих вимог та поглиблення інтеграції України до системи декларування NCTS призведуть як до збільшення транзиту через Польщу (що матиме позитивний ефект для польської економіки), так і до розширення польського експорту на схід. Блокування морських експортних шляхів України російськими ВМС вже зробило Польщу незамінною в логістичному забезпеченні експорту східного сусіда. З повною стабілізацією ситуації на Чорному морі транзит деяких українських товарів через Польщу може зменшитися, проте реалізація інфраструктурних проєктів інтегрує Україну до європейської транспортної мережі, що створить передумови для формування нових логістичних ланцюгів. Особливий потенціал мають залізничні перевезення: за побудови магістралей із шириною 1435 мм за європейським стандартом з України до Польщі ціна експорту певних товарних позицій зменшиться. Для Польщі існує перспектива розвитку перевезень у напрямку Азії та Близького Сходу через Чорне море: модернізація траси Гданськ – Одеса відкриє нові можливості для цього. Цей напрям є важливим, про що свідчать плани ЄС щодо представлення в цьому році нового інфраструктурного проєкту з розвитку логістики між Балтійським та Чорним морем, у якому братиме участь і Україна.

Вступ України відкриє для Польщі нові трудові ресурси: на фоні фінансового розриву між українцями та поляками тенденція до міграції може зберегтися навіть після закінчення війни. Фіналізація вступного процесу полегшить пересування та працевлаштування українських громадян, що дозволить закрити певний дефіцит кадрів, який зараз існує в Польщі. За офіційними прогнозами польського уряду, навіть за найсприятливіших умов населення країни зазнає скорочення, що стимулюватиме боротьбу за українських робітників. Вони вже стали важливими для польської економіки та зробили внесок у її стрімке зростання, тож Варшава буде зацікавлена зберігати цю тенденцію. Подібна ситуація відбувалася і з поляками: після 2004 року кількість польських трудових мігрантів у країнах ЄС значно зросла (хоча зараз спостерігається тенденція до їх повернення). Проте існує ймовірність, що Польща, разом з деякими іншими державами, вимагатиме перехідного періоду для відкриття ринку праці для українців у певних секторах, аби захистити власних спеціалістів.

Секторальний вплив

Наріжним каменем польсько-українських відносин залишається аграрний сектор — як з торговельної, так і з фінансової точок зору. Ця напруга зумовлена як різницею в обсягах виробництва, так і структурними відмінностями двох ринків. Польща посідає 5-те місце за обсягами європейської підтримки для фермерів та має у користуванні 14 млн гектарів сільськогосподарських земель. Для порівняння, площа українських сільгоспугідь становить 41 млн гектарів, що зробило б її найбільшою аграрною країною ЄС. Незважаючи на існуючі регламентні обмеження (регресивна шкала та капінг на підтримку одного підприємства), Україна все одно стала б найбільшим реципієнтом аграрної підтримки ЄС. Це може істотно збільшити загальні аграрні витрати Євросоюзу, що з високою ймовірністю призведе до введення перехідного періоду, як це відбувалося з деякими країнами Центральної та Східної Європи. Водночас фінансовий тягар ЄС дещо зменшиться через перетворення певних європейських регіонів на «phasing-out», тобто такі, що зазнають поступового скорочення фінансування від Cohesion Fund. Вступ України спричинить зниження середньоевропейського рівня ВВП на душу населення, до якого прив'язується підтримка регіонів.

Торговельна сторона цього питання є справжнім «яблуком розбрату» у двосторонніх відносинах, що вилилося у блокування КПП на кордоні польськими фермерами після лібералізації торгівлі. Конкуренція агропродукції визначається такими особливостями: Польща має величезну кількість дрібних господарств, які значною мірою залежать від дотацій і мають обмежену ефективність, що впливає на їхню дохідність. Українські аграрні підприємства є набагато більшими та результативнішими, хоча врожайність на гектар подекуди є дещо меншою. Також вагомим чинником, що зараз впливає на нижчі ціни українського зерна, є часткова імплементація санітарних та виробничих норм, що робить продукцію дешевшою. Від повної адаптації до цих стандартів залежатиме переговорний процес України з ЄС. На цьому тлі Польща та інші країни надаватимуть пріоритет темі сільського господарства під час вступних переговорів, просуваючи ідею жорстких перехідних періодів. З іншого боку, стабільний експорт української агропродукції є питанням глобальної продовольчої безпеки: розвиток інфраструктури до балтійських портів гарантуватиме, що цей експорт не буде перервано навіть у разі повторної ескалації на Чорному морі.

На фоні збільшення оборонних видатків ЄС та формування нової безпекової стратегії перспективним є розвиток військово-промислового комплексу. За словами міністра закордонних справ Польщі Радослава Сікорського, деякі військові українські підприємства вже локалізовані в Польщі. Ліквідація митних перевірок та узгодження експортних ліцензій дадуть змогу масштабувати цю діяльність. У контексті гібридних загроз від РФ та Білорусі практичний досвід України у застосуванні та протидії дронам є безцінним для Польщі як головного форпосту східного флангу НАТО. Оборонні програми ЄС відкривають широкі можливості у цьому напрямі, зокрема програма позик SAFE. Польща вже заявила про плани виділити частину отриманих європейських коштів на підтримку України та розбудову спільних оборонних підприємств.

Електоральний рівень

Початок повномасштабної війни в Україні та масовий наплив біженців до Польщі актуалізували українську тематику в інформаційному полі. Без згадок про Україну не обійшлися ні парламентські вибори 2023 року, ні президентські перегони 2025 року. Більшість польських партій (у тому числі найбільші – «Право і Справедливість» та «Громадянська платформа») поділяють загальну позицію щодо підтримки України у війні з агресором та її євроатлантичної інтеграції. Водночас виборча стратегія піддається сильному впливу електоральних та ідеологічних чинників, що коригує політику партій. Більшу відкритість у питанні вступу до ЄС демонструють прихильники ліберальної «Громадянської платформи» на чолі з прем'єр-міністром Дональдом Туском. Партія рідше пов'язує інтеграцію з жорсткими ультиматумами, хоча в боротьбі за сільський електорат також змушена була наголошувати на захисті польських аграріїв (під час парламентських виборів 2023 року). Значно жорсткішу позицію займає консервативна «Право і Справедливість» (ПіС), яка активно мобілізує виборців довкола теми захисту фермерів та історичної пам'яті. Саме ПіС запроваджувала перші ембарго на українське зерно за уряду Моравецького. З перемогою Кароля Навроцького на президентських виборах наративи про «захист від недобросовісної конкуренції» лише посилюються. Окремим болючим тригером залишається питання Волинської трагедії. Консервативні політики вже прямо пов'язували вирішення цього історичного питання зі згодою на вступ України до ЄС, вимагаючи ексгумації та кроків до примирення. Цим аспектом не варто нехтувати: значна частина польського суспільства вважає поступки в питаннях історичної пам'яті обов'язковою передумовою євроінтеграції України.

Зміни, викликані розширенням ЄС, і надалі стимулюватимуть консервативні партії до застосування елементів тиску (наприклад, погроз ветовання окремих переговорних розділів) заради протекціонізму. Для ліберальних партій, з огляду на їхню електоральну базу, такі радикальні заходи менш характерні — їхня тактика радше спрямовуватиметься на розв'язання проблемних питань та субсидій безпосередньо в кулуарах Брюсселя.

Безпековий рівень

Найбільше військове протистояння в Європі з часів Другої світової війни змусило ЄС кардинально переглянути підхід до оборони. Наслідком цього стало впровадження інструментів для посилення національних армій та уніфікації закупівель. Україна на сьогодні володіє найбільш боєздатною армією Європи з унікальним бойовим досвідом. Її вступ до ЄС відкриє нові перспективи у зміцненні польського «Східного щита» та східного флангу НАТО загалом — навіть до формального набуття членства в Альянсі. Ефективність цього процесу залежатиме від зменшення бюрократії та впровадження механізмів «військового Шенгену». Рівень партнерства визначатиметься тим, наскільки глибоко Україна буде інтегрована в оборонні ініціативи, такі як промислова програма EDIP та проекти постійної структурованої співпраці PESCO. Повне залучення України до оборонної політики ЄС стане фундаментом для сильного українсько-польського військового партнерства. Польща, залишаючись ключовим лобістом Києва на шляху до НАТО, виконуватиме функцію головного комунікатора між Альянсом і Україною, що дозволить їй суттєво розширити свій геополітичний вплив у регіоні.

Висновки

Подолання перешкод та досягнення інституційного компромісу, який фіналізує вступ України до ЄС, неминуче перемалюють політичну карту Східної Європи. Варшава та Київ побудують новий тандем, який стане двигуном економічного та оборонного розвитку всього регіону. Незважаючи на жорстку конкуренцію в окремих секторах, Польща стратегічно виграє від розширення Євросоюзу на схід. Конкурентоздатність її аграрного сектору залежатиме від обраної моделі адаптації: об'єднання дрібних фермерських господарств, поступової відмови від дотацій для неефективних виробництв чи інших методів розвитку цієї сфери. Хоча ці процеси супроводжуватимуться потрясіннями серед виборців, вони нададуть необхідний імпульс для модернізації сільського господарства. Польський досвід соціальної адаптації українців допоможе Варшаві ефективніше конкурувати за нові трудові ресурси з економіками Західної Європи. Зрештою, вступ України спонукатиме Польщу до утвердження в ролі регіонального лідера, перетворивши її на надважливий економічний та військовий хаб європейського масштабу. Завдяки своєму географічному та інституційному положенню Польща має всі передумови стати головною транзитною артерією для європейського капіталу, спрямованого на відбудову України.

Цю статтю було написано для журналу *“Think Tanks Essentials”*. Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Як Україні вибудувати дипломатію з ЄС та США, щоб зменшувати їхні побоювання ескалації і водночас добиватися рішучішої військової, фінансової та політичної підтримки?

Чікал Олександр

Підтримка партнерів грає важливу роль в обороні України під час повномасштабного вторгнення. Проте часто бачимо ситуацію, коли підтримка гальмується, обмежується чи взагалі стає неможливою з огляду на внутрішню ситуацію у країнах-донорах.

Наприклад, у 2023 року на фоні контрнаступу України Росія задіяла ядерний шантаж, внаслідок чого обсяги західної допомоги впали, що зробило внесок у провал контрнаступу. У 2024 році бажання громадян США примусити сторони конфлікту до миру сприяло затримкам і збройним обмеженням України, що призвело тільки до спонукання агресора і нової ескалації. Припинення адміністрацією Трампа допомоги Україні у сфері розвідданих у 2025 році призвело до територіальних втрат України на Курщині і посилення атак Росії.

Побоювання ескалації, сумніви щодо надійності України, можливості країн надати допомогу, реакція виборців - різні фактори сприяють неможливості надати допомогу. Страх ескалації – це системне політичне обмеження демократій. Подолання цього бар'єру потребує аналізу специфічних причин стримування у ключових країнах-партнерах (США, Франція, Німеччина та Британія).

Ставлення до військової і економічної підтримки

Громадяни США переважно схвалюють допомогу Україні: 63% за фінансову підтримку і 24% проти, 66% за військову допомогу і 20% проти. При цьому 27% з тих, хто за підтримку, бажують залишити її на тому ж рівні, що і зараз. Адміністрація Трампа критикувала безоплатний характер допомоги. Це зумовило перехід США до моделі прагматизації підтримки, зокрема через механізми продажу озброєнь.

Суспільство Німеччини є доволі розколотим: 49% німців підтримують фінансову допомогу Україні, 46% – проти. Щодо військової допомоги, то 55% виступають за, а 39% – проти. При цьому 28% серед прихильників підтримки вважають доцільним залишити її на тому ж рівні. Інше опитування вказує, що допомога Україні опустилась у пріоритетах населення Німеччини на останній щабель із запропонованих, поки першість займають європейська єдність, власна безпека і протидія авторитарним країнам типу Росії чи Китаю.

Британія більш налаштована на підтримку: 69% британців за фінансову підтримку України, 22% – проти. 73% опитуваних виступають за військову допомогу, 18% – проти. При цьому в середньому 35% вважає, що допомоги достатньо, і 20% – що її забагато.

Французи переважно виступають за підтримку України (51% за фінансову, 63% за санкції проти РФ і 57% за військову допомогу). При цьому, 37% бажують зменшити фінансову підтримку і 30% – військову. Тобто підтримка присутня, але настрої схиляються до зменшення допомоги.

Інше опитування настроїв у Європі показує, що приблизно третина французів (34%) мають настрої націоналістів чи євроскептиків. Тобто значна частина населення більше занепокоєна внутрішніми проблемами і відвертається від зовнішньополітичних викликів.

Загалом у Німеччині і Франції є тенденція до зменшення підтримки, що пов'язано з іншими проблемами, зокрема власними внутрішніми. У той же час британці більш схильні допомагати, але залишається й великий відсоток тих, хто прагне зберегти такий самий рівень підтримки. У США населення схвально ставиться до допомоги Україні, водночас уряд не підтримує її на безоплатній основі.

Серед головних причин, які вказували противники допомоги серед партнерів, є дороговизна підтримки, пріоритизація внутрішніх проблем, тривалість конфлікту й відстороненість від конфлікту. Ризику провокування Росії бояться лише 3% американців, 7% німців, 5% французів і 3,5% британців у перерахунку на загальну кількість громадян. Таким чином, ескалація конфлікту не є значним страхом виборців.

Навпаки значна частина жителів ключових країн-партнерів (від 38% до 46%) очікує Третю світову війну, або напад Росії на Європу (45-62%) протягом найближчих 5-10 років. Це свідчить, що у європейців минулий страх ескалації перейшов у теперішнє очікування самого нападу: вони вже усвідомлюють високу вірогідність участі у конфлікті, тому намагаються приготуватись. Відповідно, від 50% до 60% виборців у Франції, Німеччині та Британії виступають за збільшення військових витрат. У США - близько 37%.

Крім того, останнім часом почастишали випадки, коли партнери заявляють, що передали вже все, що мали, їхні запаси військової техніки вичерпані, тому допомогти більше немає чим. Ця тенденція також може збільшитись з продовженням війни США у Ірані.

Занепокоєння партнерами щодо марнотратства і втрати дорогої техніки Україною наразі не є пріоритетними, широко поширеними і не фігурують в опитуваннях як актуальні. Страх ядерної ескалації також не є серед головних причин відмови надавати допомогу Україні. За останній рік активізувались дискусії щодо власного інструменту ядерного стримування Європи, а постійний ядерний шантаж Росії вже не сприймається так гостро, як це було на початку війни.

Політична підтримка країн-партнерів

Серед ключових політичних цілей України варто виділити укладення справедливого миру та швидку інтеграція в ЄС.

Опитування грудня 2025 року показує тенденцію: європейці втомлені від тягаря війни і підтримують деякі поступки України для швидшого закінчення війни. Попри це, від 50% до 72% (залежно від країни) вважають, що Росія порушить мирну угоду впродовж 10 років після її укладення. У зв'язку з цим, вони виступають проти поступок України, які б виправдали агресора, дозволили б йому відновитись чи дали переваги у майбутній війні. У середньому найменш прийнятні пункти – це амністія обох сторін конфлікту, обмеження ЗСУ до 600 тисяч, контроль Росії над окупованими територіями, повернення Росії у G7, обмеження вступу в НАТО та вихід України з Донбасу. Більш спокійно сприймаються обмеження ЗСУ до 800 тисяч (з нинішніх 880), заборону НАТО перманентно розміщувати війська в Україні та заборону Україні повертати території військовими методами.

Ризики і можливості, на які варто звернути увагу

Військова та фінансова підтримка країн-партнерів і надалі має значну важливість для населення, водночас зростає частка тих, хто виступає за збереження її на поточному рівні або за її скорочення. Паралельно з цим зростає відсоток населення, занепокоєного іншими проблемами, окрім України. Це вказує одночасно і на розуміння важливості підтримки України, і на деяку втому і зміну пріоритетів. Партнери занепокоєні фінансовим тягарем допомоги Україні для своєї країни, мають проблеми, пов'язані з вичерпанням запасів зброї та/або малими обсягами виробництва, але при цьому не бояться ескалації з Росією і очікують потенційної війни з нею. Отже, Україні варто запропонувати формати співпраці, які були б взаємовигідними. Україні слід ініціювати формати прагматичного партнерства з Європою. В обмін на підтримку ми можемо запропонувати інтеграцію нашого досвіду в європейську систему оборони: від підготовки військ та розгортання логістики до відкриття сучасних оборонних заводів. Головна мета – посилити обороноздатність Європи, мінімізувавши при цьому її фінансові витрати.

У сфері мирного процесу відсоток тих, хто очікує від України поступок є значним. Але, з огляду на очікування нової агресії Росії, європейські країни-партнери проти поступок, які б ослабили Україну у військовому плані чи послабили тиск на Росію. Україна може скористатись схожістю позицій з Європою для створення спільної позиції і створення більш прогнозованого бачення врегулювання. Натомість, адміністрація США більш схильна вимагати поступок України, тому, з огляду на її прагматичний характер, їй необхідно довести помилковість такого підходу і ризики від вигідного для Росії миру.

У сфері євроінтеграції громадяни Європейського Союзу є доволі поляризовані щодо інтеграції України: близько 50% за і близько 40% проти інтеграції. У населення ЄС є страхи, пов'язані з подальшим розширенням союзу. Розширення однозначно вимагає реформ в Україні перед інтеграцією, покращення сприйняття України у країнах-членах, а також реформ ЄС.

Рекомендації

У військовій та фінансовій сферах Україні варто запропонувати рішення, які здешевлюють допомогу або допомагають встановити взаємовигідну співпрацю. Такими є:

1. Інвестиції в українське виробництво. Згідно з заявами українських посадовців, більшість техніки, використаної на фронті, становить саме створена в Україні. З огляду на дешевшу оплату праці, а тому й ціну виробництва, інвестиції партнерів в українську промисловість дозволяють збільшити кількість допомоги, не вимагаючи великих фінансових вливань партнерів.
2. Створення філій західних військових виробництв в Україні (за прикладом Rheinmetall та BAE Systems). Така модель дозволяє швидше ремонтувати і адаптувати західну техніку, відповідно до потреб на фронті. Це одночасно і допомагає Україні не втрачати техніку достроково, і обмінюватись досвідом, даючи компанії відгук щодо недоліків тієї чи іншої техніки.
3. Спільні виробництва. Така модель передбачає створення українського виробництва у країні-партнері. Виробництво одночасно дозволяє постачати нову зброю для України і підготувати базу для виробництва нових і актуальних типів зброї у країні-партнері. А це, в свою чергу, дозволяє сприяє індустріалізації і мілітаризації партнерів, що відповідає потребам партнерів.

4. Довгострокові контракти дозволяють укласти угоду України з чужою компанією у країні партнера про довгострокову співпрацю. Тривалі контракти дозволяють залучити більше фінансування у виробництво, створити більший і прогнозований попит, розвинути промисловість партнерів (що є бажаною ціллю наприклад у Німеччині) і вирішити проблему дефіцитів. Такі довгострокові угоди на рівні країн можуть передбачати допомогу України партнерам у підготовці до потенційної війни, допомозі у разі нападу Росії або обмін досвідом, що зміщує сприйняття допомоги з тягаря у безпекову інвестицію.

Для збільшення політичної підтримки у миротворчому процесі, Україні варто зберегти існуючу прихильність партнерів і лобіювати саме своє бачення миру, пояснюючи, чому поступки Росії несуть загрозу.

У цьому контексті дуже перспективною виглядає «Коаліція рішучих». Це ініціатива, що об'єднує країни ЄС та НАТО, які зацікавлені у максимальній підтримці України і узгодженні політики Європи щодо нової адміністрації США. Країни-члени допомагають Україні закрити потреби на фронті, надали гарантії миру, комунікують президенту Трампу європейську позицію і загрози неприйнятих для них рішень. Крім того, деякі країни коаліції висловлювались за власне місце за столом переговорів, а також за прямий контакт з Росією для укладення миру. Тобто «Коаліція рішучих» вже зараз підтримує Україну як на фронті (що важливо, адже мирне посередництво Трампа наразі втратило імпульс, а основні події зараз розгортаються саме на полі бою), так і за столом переговорів. І на додачу має потенціал започаткувати інший, ефективніший миротворчий процес.

Інший метод сприяння рішучій підтримці щодо миру є стратегічні комунікації – комплекс комунікаційних заходів для досягнення інформаційних цілей. Для збільшення підтримки серед громадян країн Заходу, Україна має пояснювати, чому мир на умовах Росії несе загрозу Європі і США. Основними меседжами можуть бути:

- пояснення, що безкарність агресора дозволяє йому швидко відновитись і почати нову війну. З огляду на гібридну війну у Європі і дані розвідки про потенційний напад Росії на Європу, партнерам важливо не допустити цього. Також, сприяння агресору дасть сигнал решті світу про нормальність порушення міжнародного права і сприятиме новим війнам;
- аргументація, що справедливий мир для України, як найбільш обороноздатної країни у Європі – це гарант стримування Росії і виграш часу для Європи, аби підготуватися до потенційного нападу Росії та наростити військові витрати;
- пояснення, що Росія неодноразово порушувала домовленості, тому сприятливий для них мир буде погано сприйнятим ринками, а тому інвестиції в Україну не вигідними.

Нові меседжі адаптуються під настрої західних партнерів: вони пояснюють важливість підтримки України з огляду на загрози і вигоди, які зараз актуальні на Заході.

Щодо збільшення підтримки у сфері євроінтеграції, то відповідно до страхів і проблем ЄС, Україні варто:

- провести реформи як основи євроінтеграційного процесу;
- усунути можливі чи потенційні конфлікти з країнами, які проти інтеграції (зокрема це Угорщина і Словаччина, які блокують вступ);

- вести діалог з ЄС щодо реформування союзу та/або обговорення умов інтеграції з огляду на страхи громадян;
- покращити імідж України в Європі, аби звести до мінімуму країни, де підтримка інтеграції України не досягала 50% (що означало б зупинку інтеграції на етапі національних референдумів).

Отже, ключовим фактором зниження підтримки сьогодні є не страх перед Росією, а внутрішня втома, зміна пріоритетів і дефіцит ресурсів. З огляду на нинішню ситуацію, Україні варто презентувати себе як безпекового партнера, а також активніше просувати формати військової допомоги, які зменшують фінансове навантаження на партнерів. Для досягнення більш адекватного миру Україні варто вибудовувати спільну позицію з європейськими країнами «Коаліції рішучих», що дозволить ефективніше балансувати тиск щодо поступок та обґрунтувати неприйнятність певних поступок/умов миру.

Цю статтю було написано для журналу “Think Tanks Essentials”. Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Від “rule-taker” до “rule-shaper”: роль України у формуванні підходів до відповідальності за агресію

Шевченко Тетяна

У сучасній міжнародній системі правила формально є універсальними, однак їх застосування часто залежить від політичного контексту та тиску. Повномасштабна війна Росії проти України стала одним із найяскравіших прикладів цієї суперечності, актуалізуючи питання відповідальності за агресію та наголошуючи на вже наявній структурній проблемі. Заборона агресії є однією з базових норм міжнародного права, однак її застосування на практиці залежить від політичних обставин. Міжнародний кримінальний суд не може розглядати злочин агресії у цій ситуації, оскільки Росія не є стороною Римського статуту, а передача справи через Раду Безпеки ООН заблокована правом вето. Це показує ключову проблему: наявні механізми відповідальності не працюють у випадках, що стосуються держав із значним політичним впливом. Це не є винятком, а передбачуваною закономірністю. Історично застосування заборони агресії завжди залежало від політичних умов. Нюрнберзький трибунал став можливим лише після повної військової поразки, а трибунали щодо колишньої Югославії та Руанди – завдяки консенсусу в Раді Безпеки ООН. Натомість в інших випадках, зокрема, Ірак (2003) чи Грузія (2008), не призвели до створення подібних механізмів відповідальності. Український кейс, таким чином, загострює структурну суперечність: міжнародне право криміналізує агресію, але не має ефективних інструментів для її забезпечення щодо впливових держав.

У цьому контексті твердження України як “rule-maker” є радше спрощенням. Україна не має можливості самостійно формувати обов’язкові міжнародні норми. Водночас вона активно впливає на те, як ці норми розвиваються та застосовуються на практиці. Тому роль України доцільніше описувати як “norm entrepreneur” – держава, яка просуває нові підходи там, де існують прогалини в системі. Це відбувається за наявності трьох умов: чіткої правової проблеми, власної практичної експертизи та підтримки з боку коаліції держав, готових перетворювати ці ідеї на інституційні рішення.

Ініціатива створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії добре ілюструє цю логіку. Розроблена в межах Ради Європи, вона має на меті заповнити юрисдикційну прогалину, яку залишає МКС через коаліційний формат. Водночас її обмеження очевидні: за відсутності доступу до підозрюваних розгляд справ, ймовірно, відбуватимуться заочно, що знижує практичну дієвість правосуддя і створює ризик того, що трибунал виконуватиме радше декларативну, ніж примусову функцію.

Це обмеження не є випадковим, а впливає із самої логіки міжнародного правосуддя. Досвід попередніх трибуналів показує, що їх ефективність залежить не лише від юридичної моделі, а насамперед від політичних умов. Наприклад, затримання Ратка Младича стало можливим лише після тривалого політичного та економічного тиску, включно з умовами євроінтеграції. У випадку Росії подібного інструменту впливу наразі не існує. Це означає, що сам по собі трибунал навряд чи здатен забезпечити повноцінну відповідальність без додаткових механізмів виконання.

Відповідно, трибунал слід розглядати не як центральний механізм, а як один із елементів ширшої системи. Більш реалістичним підходом є перехід до мережевої моделі відповідальності, коли переслідування здійснюється паралельно в кількох юрисдикціях.

Це зменшує залежність від одного інституційного механізму та підвищує ймовірність часткового, але практичного правозастосування.

Такий зсув уже відбувається: спільна слідча група (ЖТ), за підтримки Eurojust, разом із Міжнародним центром з переслідування злочину агресії (ІСРА), сформували транснаціональну систему збору доказів. За даними Eurojust, вона вже об'єднує понад 10 000 доказових матеріалів із 17 країн.

Ключове значення тут має не лише масштаб, а й підхід. Докази збираються, стандартизуються та інтегруються ще під час війни, що зменшує фрагментацію та підвищує їхню придатність для використання в різних юрисдикціях. У цьому сенсі відповідальність перестає бути виключно функцією судів і дедалі більше залежить від того, як організовані системи збору та обробки доказів. Саме в цій сфері вплив України є найбільш відчутним. Надаючи дані з місця подій, допомагає виявляти закономірності порушень і визначає пріоритети розслідувань. У такий спосіб, Україна впливає не стільки на формальне створення правил, скільки на те, як ці правила працюють на практиці.

Подібна логіка простежується і в питанні репарацій. Реєстр збитків для України, створений у межах Ради Європи, вже отримав понад 110 000 заяв. Це безпрецедентний приклад документування шкоди під час активного конфлікту. Водночас ключове питання виконання залишається відкритим. Інша основна проблема пов'язана з російськими суверенними активами. За оцінками Європейської Комісії та країн G7, близько 300 млрд євро було заморожено, переважно в юрисдикціях ЄС. Водночас Європейський центральний банк та інші інституції застерігають, що їхня повна конфіскація може створити ризики для стабільності фінансової системи та поставити під сумнів принцип імунітету державних активів. У результаті політика зміщується до більш обмежених рішень, зокрема, використання прибутків від цих активів, а не самих активів. Це створює розрив між наявними ресурсами та реально доступними механізмами компенсації. Фактично шкода зафіксована, а ресурси існують, однак прямого механізму, який би їх пов'язував, поки немає. Без такого зв'язку система ризикує залишитися процедурною, а не дієвою.

Ці труднощі посилюються ширшими правовими та політичними обмеженнями в ЄС та США. Вимоги належної правової процедури (due process) встановлюють високі стандарти доказування, які не можуть бути обійдені навіть у контексті війни. Судова практика вже демонструє готовність скасовувати санкції у разі їх недотримання. Водночас імунітет держав обмежує можливість притягнення до відповідальності вищих посадових осіб, а політичні міркування стримують більш радикальні рішення.

Окремою проблемою залишається крихкість інституціоналізації. Більшість механізмів відповідальності функціонують завдяки тимчасовому фінансуванню та політичній підтримці. Без довгострокового закріплення в рамках ЄС та Ради Європи вони ризикують залишитися тимчасовими ініціативами. У цьому сенсі забезпечення стабільного фінансування є не технічним, а системним питанням.

Нарешті, критично важливим залишається питання легітимності. Сильна реакція міжнародної спільноти на війну в Україні контрастує з менш послідовними підходами в інших конфліктах, що підсилює критику вибірковості. Водночас ця непослідовність характерна не лише для західних держав. Частини країн Африки, Азії та Латинської Америки часто критикують Захід за подвійні стандарти, але водночас уникають чіткого засудження Росії або зберігають з нею політичні й економічні зв'язки. У результаті формується фрагментоване середовище міжнародного права, в якому апеляція до універсальних принципів має обмежену ефективність. За таких умов просування нових норм потребує не лише ціннісної аргументації, а й коаліційного та прагматичного підходу.

Загалом вплив України є водночас реальним і обмеженим. Вона здатна формувати архітектуру механізмів відповідальності, особливо там, де надає практичну експертизу та інформацію. Водночас Україна на даний момент не може самостійно подолати структурні обмеження, пов'язані з виконанням, політичною волею та глобальною легітимністю.

Тому ключове питання полягає не в тому, чи стане Україна “rule-maker”, а в тому, чи працюватимуть створювані механізми на практиці. Попри суттєвий прогрес, розвиток мережеских моделей відповідальності, систем збору доказів у реальному часі та інституцій для репарацій, без ефективних механізмів виконання ці ініціативи ризикують відтворити знайому проблему – існування норм без їх реалізації.

У цьому сенсі роль України полягає не у зміні самої системи міжнародного права, а у виявленні її меж і стимулюванні її адаптації. Чи призведе це до більш послідовної та дієвої відповідальності, чи лише до складнішої форми вибірковості, залишається відкритим питанням.

Цю статтю було написано для журналу “Think Tanks Essentials”. Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

Трансформація ставлення польських політичних еліт до європейської інтеграції (2003–2025)

Брегей Ольга

Вступ

Процес інтеграції Польщі до Європейського Союзу став чи не найяскравішим прикладом успішної інтеграції країни до міжнародних об'єднань наднаціонального типу. Оскільки Європейський Союз – це одне із найвагоміших об'єднань сучасного світу, питання польської євроінтеграції у 90-х роках минулого століття постало особливо гостро та стало найбільшим зовнішньополітичним фокусом Польщі. Саме вступ до ЄС став кульмінацією тривалого процесу політичних, економічних і соціальних реформ, що супроводжувалися широким консенсусом серед політичних еліт. Проте вже в наступні два десятиліття цей консенсус зазнав суттєвих трансформацій. Чому ж зараз серед польських політичних еліт дедалі популярнішою стає ідея євроскепсису?

Ретроспектива: Від консенсусу до розколу (2003–2015)

Період з 2003 по 2015 роки в польській політиці можна охарактеризувати як драматичний перехід від єврофілії до євроскептицизму. Якщо на початку 2000-х років приналежність до Європейського Союзу сприймалася як безальтернативний шлях, то вже за десятиліття європейське питання перетворилося на головну лінію внутрішньополітичного фронту.

Референдум 2003 року зафіксував унікальний союз ліберальних еліт партії «Громадянська платформа» (Platforma Obywatelska, PO) та консервативних еліт партії «Право і справедливість» (Prawo i Sprawiedliwość, PiS) навколо членства в Європейському Союзі. У такий спосіб, польський політичний дискурс визначався метафорою «повернення до європейської родини». Для політичних еліт того часу ЄС був не просто економічним блоком, а символом остаточного розриву з радянською сферою впливу. Програма PiS зразка 2003 року ще не містила радикального євроскептицизму. Навпаки, брати Качинські наголошували, що Польща має бути «сильною державою в сильній Європі», розуміючи, що поза структурами Заходу Польща залишиться в «сірій зоні» російського впливу.

Однак перші розколи з'явилися вже тоді. Дискурс навколо Ніщського договору породив гасло Яна Рокіти «Nicea albo śmierć» (Ніцца або смерть), що стало першим маніфестом захисту польської ваги в системі голосування ЄС. Вимоги зберегти вигідну для Польщі систему розподілу голосів свідчили: польський прагматизм з'явився раніше за саме членство. Католицька церква під проводом Івана Павла II відіграла роль «морального гаранта», просуваючи тезу, що Польща має принести в секулярну Європу християнські цінності, що згодом стане фундаментом ідеології PiS.

Перше правління PiS та президентство Леха Качинського (2005–2010)

Перемога PiS у 2005 році ознаменувала кінець епохи безумовного єврооптимізму. Політичний дискурс почав зміщуватися від адаптації до норм ЄС до боротьби за суб'єктність. Ключовим моментом став 2007 рік і дебати навколо Лісабонської угоди. Тодішній голова уряду Ярослав Качинський вибудував риторику «захисту польських інтересів» від домінування великих держав, запровадивши в дискурс поняття «кондиційності» суверенітету. Хоча Лех Качинський підписав ратифікаційний акт, його численні застереження заклали підґрунтя для майбутніх конфліктів із Брюсселем. Ця трансформація дискурсу перевела дискусію про ЄС із площини геополітичного вибору в площину ідеологічної дискусії: якщо для Громадянської платформи адаптація до європейських норм була синонімом прогресу, то для Права і Справедливості вона стала актом втрати суверенітету.

Повернення Дональда Туска до влади у 2007 році повернуло Польщу в «головний потік» європейської політики. Дискурс ліберальної партії «Громадянська платформа» (Platforma Obywatelska, PO) базувався на тезі: «Сильна Польща в серці Європейського Союзу (ЄС)». Тоді Туск і міністр закордонних справ Радослав Сікорський вибудували стратегію співпраці з Німеччиною, що дозволило Польщі стати ключовим гравцем під час розробки Східного партнерства та подолання наслідків фінансової кризи 2008 року.

Водночас PiS радикалізував риторику, використовуючи внутрішні фактори та кризи всередині самого ЄС. Важливу роль у цьому відіграли як внутрішньополітичні фактори, так і зміни в самому Європейському Союзі, зокрема, криза єврозони дала консервативним елітам достатні аргументи для просування євроскепсису. «Право і Справедливість» стверджували, що проект спільної валюти є інструментом економічної домінації сильних над слабкими. Таким чином, ставлення до ЄС трансформувалося з геополітичної площини також у площину економічного протекціонізму та захисту «національного капіталу». У дискурсі PiS ЄС дедалі частіше поставав як структура, що нав'язує правила, які не завжди відповідають національним інтересам Польщі. Опозиційний PiS після Смоленської катастрофи 2010 року ще більше радикалізував свій дискурс, звинувачуючи уряд Туска в «підлеглості» Берліну.

Доба «Доброї зміни» (2015–2023)

У 2015–2023 роках євроскептицизм став офіційною державною доктриною Польщі. Прихід до влади партії «Право і Справедливість» (PiS) радикально змінив характер взаємодії Варшави з Брюсселем, перетворивши Польщу з лояльного партнера на головного ідеологічного опонента європейського федералізму. Аналіз партійних програм, зокрема стратегічного документа «Program PiS 2014: Zdrowie, Praca, Rodzina» та його наступних ітерацій 2019 та 2023 років, демонструє чітку еволюцію поняття «суверенітету». Якщо у 2015 році він трактувався як право на захист національних інтересів у межах чинних договорів, то в програмі «Bezpieczna Przyszłość Polaków» (2023) він остаточно перетворився на концепцію «абсолютної суб'єктності», де польське право та Конституція мають безумовний пріоритет над рішеннями Суду ЄС.

Ключовим тригером для формування «безпекового» євроскептицизму стала міграційна криза 2015 року. Саме тоді в риториці польських еліт з'явився образ Європи як слабкого утворення, що не здатне захистити власні кордони. Відмова від системи квот на розселення біженців стала для Варшави першим актом відкритої непокори, що подавався електорату як захист католицької ідентичності. У цей момент, згідно з даними звітів CBOS (Centrum Badań Opinii Społecznej) – Центру дослідження громадської думки в Польщі – (Komunikat z badań nr 164/2015), відбувся зсув у суспільній свідомості: підтримка членства в ЄС залишалася високою, проте різко зросла кількість громадян, що виступали проти передачі Брюсселю нових повноважень.

Центральним пунктом конфронтації став конфлікт щодо верховенства права. Приводом для втручання Брюсселя стала судова реформа PiS, зокрема зміна порядку призначення суддів Конституційного трибуналу та створення Дисциплінарної палати Верховного суду. Це, на думку Єврокомісії, підірвало незалежність судової гілки влади, тому Європейська Комісія вперше в історії ухвалила рішення активувати статтю 7 Договору про ЄС, що передбачає санкції проти країни-члена у разі порушення верховенства права. Призупинення права голосу є найбільш радикальним наслідком цієї статті.

Спроби Єврокомісії застосувати статтю 7 Договору про ЄС були інтерпретовані польськими елітами як «правовий імперіалізм». Риторика Б. Шидло та М. Моравецького еволюціонувала від захисту судової реформи до звинувачень Брюсселя у порушенні демократичного мандата Варшави. Моравецький у своєму виступі перед депутатами ЄП у жовтні 2021 року наголосив, що ЄС не є супердержавою, а лише союзом суверенних держав, чим фактично легітимізував курс на правову автономію.

Економічне зміцнення Польщі трансформувало її роль із реципієнта на протекціоніста, що захищає енергетику від «Зеленого курсу» ЄС. Перехід до риторики «економічного егоїзму» дозволив партії «Право і Справедливість» переконувати виборців, що європейські екологічні норми є інструментами стримування польської конкурентоспроможності. Ця доба продемонструвала, що польська трансформація була не просто електоральним маневром, а глибоким переформуванням відносин, де суверенітет став головним інструментом політичного виживання.

Стратегічний аналіз: Ідеологія чи електоральний розрахунок?

Трансформація курсу є синтезом ідеологічного переконання лідера та стратегічної мобілізації електорату. Згідно з даними CBOS (Centrum Badań Opinii Społecznej), підтримка членства Польщі в ЄС залишається феноменально високою. Навіть у періоди гострих конфліктів Варшави з Брюсселем рівень підтримки не опускався нижче 77–85%. Такий суспільний консенсус створює певний бар'єр, який змушує навіть найбільш радикальних політиків уникати прямих закликів до Polesxit. Електоральний успіх PiS базувався не на бажанні вийти з ЄС, а на ідеї «суб'єктності»: отриманні фінансових преференцій при збереженні повного суверенітету в питаннях ідеології та судочинства.

Для партії Ярослава Качинського євроскепсис є одночасно ідеологічним і стратегічним інструментом. Риторика про «диктат Берліна» дозволила мобілізувати консервативний електорат у сільських регіонах. Аналіз програм показує, що PiS використовує тактику «нормативного прагматизму». У програмі 2023 року акцент змістився з «співпраці» на «опір» змінам у договорах ЄС, що подавалося як захист демократичного вибору поляків від зовнішнього втручання.

Громадянська коаліція під керівництвом Дональда Туска також пройшла шлях адаптації. Якщо у 2007–2015 рр. їхній дискурс був майже ідеалістичним, то в кампанії 2023 року та на початку 2024–2025 років він став більш приземленим. Туск почав використовувати аргументи безпеки та економічної вигоди, підкреслюючи, що «сильна Польща в ЄС — це безпека на кордоні з РФ». Це була відповідь на закиди PiS у «здачі інтересів». Вибори 2023 року та президентські переговори 2025 року підтвердили, що польський виборець карає за надмірну радикалізацію. Зміна влади стала результатом стратегічного запиту суспільства на припинення конфронтації.

Новий реалізм та геополітичне лідерство (2023–2025)

Вибори у жовтні 2023 року та прихід до влади «Громадянської коаліції» Дональда Туска змінили вектор, але не повернули його до стану 2003 року. Сучасний «озброєний еврооптимізм» визначається прагненням Польщі до регіонального лідерства в безпеці на тлі війни в Україні. Зовнішні фактори також відіграють важливу роль у трансформації дискурсу. Міграційна криза 2015 року, Brexit, пандемія COVID-19 і повномасштабна війна Росії проти України після 2022 року змінюють контекст, у якому відбуваються дебати про ЄС. У польському випадку ці події посилюють значення безпекового виміру інтеграції, але водночас підживлюють аргументи на користь збереження максимальної автономії у прийнятті рішень. Це створює парадоксальну ситуацію, коли ЄС одночасно сприймається як необхідний і як потенційно обмежувальний актор.

У 2023–2025 роках дискурс польських політичних еліт щодо ЄС набуває ознак стабільної поляризації. Європейська інтеграція перетворюється на один із ключових маркерів політичної ідентичності. Для одних політичних сил вона символізує модернізацію, відкритість і співпрацю, для інших — загрозу суверенітету і культурній самобутності. Водночас обидві сторони змушені враховувати стійку підтримку членства в ЄС серед населення, що обмежує радикалізацію позицій.

Персональний фактор: Еволюція Ярослава Качинського

Розуміння трансформації польського курсу щодо ЄС неможливе без аналізу ідеологічної еволюції Ярослава Качинського. Попри те, що він не завжди обіймав офіційні державні посади, Качинський протягом десятиліть залишається беззаперечним лідером партії «Право і справедливість» та найвпливовішим політиком країни, чий авторитет у консервативному таборі має майже сакральний характер. Саме він виступає головним архітектором польської політичної стратегії, а його особисті переконання безпосередньо транслиуються в державну політику.

Вертикальна структура партії «Право і Справедливість» (PiS) перетворила особисту візію Я. Качинського на непорушну державну доктрину. Аналізуючи шлях Качинського від початку 2000-х до 2025 року, можна простежити його еволюцію від стриманого прагматика до радикального ідеолога. Якщо у 2003 році він підтримував вступ до ЄС, розглядаючи його як безпековий анкір проти Росії, то згодом його погляди змістилися в бік жорсткого суверенітету. Згідно з аналітичними звітами Centre for Eastern Studies, Качинський почав сприймати Німеччину та Францію не як партнерів по інтеграції, а як «гегемонів», що використовують інституції Брюсселя для реалізації власних національних інтересів коштом Польщі.

Ця трансформація безпосередньо вплинула на партійну вертикаль та призвело до витіснення поміркованих кадрів радикальними лоялістами. В офіційному виступі на партійному з'їзді в Любліні (2019) Качинський прямо заявив, що «польськість — це невід'ємна частина нашої ідентичності, яку ми не дозволимо розчинити в європейському мультикультуралізмі». Це бачення стало офіційною лінією партії, що підтверджується програмою «Polski Ład» (2021), де акцент зміщено з «співпраці» на «оборону суб'єктності».

Відповідаючи на питання, чи є ця зміна ідеологічною трансформацією чи стратегічною адаптацією, слід констатувати синтез обох факторів. З одного боку, це глибока ідеологічна трансформація самого Качинського, чий світогляд базується на концепції «традиційної держави» XIX століття, що вступає в конфлікт із постмодерним проектом ЄС. З іншого боку, це витончена стратегічна адаптація до електорату. Соціологічні дослідження CBOS показують, що консервативний виборець у провінції відчував загрозу від швидких соціокультурних змін. Качинський майстерно використав антибрюссельську риторику для внутрішньої мобілізації, що дозволяє ефективно консолідувати електорат. Таким чином, персональна еволюція Качинського стала двигуном національного розвороту: він не просто реагував на настрої мас, а активно формував їх.

Висновки

Отже, трансформація ставлення польських політичних еліт до європейської інтеграції у період 2003–2025 років відображає складний шлях від романтичного «повернення до Європи» до жорсткого прагматизму, що базується на безумовному пріоритеті національної суб'єктності. Головним підсумком цього процесу стало остаточне руйнування загальнонаціонального проєвропейського консенсусу, який панував під час референдуму 2003 року, та перетворення питання відносин із Брюсселем на ключову лінію внутрішньополітичного розколу. Сучасний польський євроскептицизм, уособлений ідеологією партії «Право і Справедливість», виявився не заклик до виходу з ЄС, а специфічною формою ідеологічної мобілізації, де Брюссель змальовується як загроза національній ідентичності та традиційним цінностям. Особливу роль у цій динаміці відіграла персональна еволюція Ярослава Качинського, чий світоглядний перехід від стриманого єврореалізму до радикального протистояння з європейськими інституціями став офіційною державною доктриною в період «Доброї зміни».

Повернення Туска у 2025 році не реанімувало ідеалізм 2000-х; країна залишилася у фазі прагматичного «озброєного єврооптимізму». Сучасні еліти Польщі, незалежно від партійної приналежності, демонструють набагато більшу суб'єктність і готовність вступати в конфлікти з Брюсселем щодо питань безпеки, міграції та енергетики. У такий спосіб, трансформація ставлення польських політичних еліт завершилася переходом до моделі, де Європейський Союз сприймається вже не як цивілізаційна мета, а як майданчик для реалізації національних інтересів та регіонального лідерства в умовах нових геополітичних загроз.

Цю статтю було написано для журналу “Think Tanks Essentials”. Погляди, висловлені у статті, належать її автору.

TEAM

EASTERN EUROPE YOUTH EMPOWERMENT SPACE

RUSLAN KOSTETSKYI

Director of the International Charity Fund "UDoNation"

GEORGE PAZIY

Project Manager

KATERYNA NEDASHKIVSKA

Author and manager of the magazine
"Think Tanks Essentials"

ELIZABETH DAVLEKAMOVA

Media Specialist, Designer

DMYTRO SADOVENKO

Assistant to director

MARIIA BELLA BEIHEL

Head of EEYES Insight Lab

KATERYNA NYHROIENKO

Communication Manager

ANASTASIIA SALNIKOVA

Internship Manager

OLEKSII LEZNOV

Coordinator EEYES Germany

DARIIA KOBYLIVSKA

International Events & Scholarship Program

EEYES – простір для молоді, що творить майбутнє вже сьогодні!

EEYES – молодіжний напрям Благодійного фонду UDoNation («Ти створюєш націю»). Це платформа, яка робить талановиту молодь видимою та відкриває нові можливості для розвитку й реалізації. Тут молоді люди отримують досвід, проявляють потенціал і долучаються до створення сучасної інтелектуальної та культурної спільноти.

У межах EEYES Insight Lab проводяться аналітичні дослідження, а заходи – квартирники, відкриті лекції, панельні дискусії, форуми – стають майданчиком для обміну ідеями. Важливим напрямом є культурне представництво у Берліні, де відбуваються міжнародні дебати та зустрічі з партнерами.

Інформаційна стрічка в Instagram висвітлює актуальні події, а робота з грантовими заявками забезпечує сталість проектів. До кожного напрямку передбачені стажування, тож учасники отримують не лише знання, а й практичний досвід.

EEYES – це середовище, де молоді голоси стають чутними, а ідеї перетворюються на реальні дії.

 EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH
EMPOWERMENT SPACE

WEBSITE

TELEGRAM

INSTAGRAM

FACEBOOK

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Розділ 1. Огляд на дослідження think tanks

Використані публікації

1. Castelli, Ludovica; Alkış, Ali. Four Years of Nuclear Piracy: Zaporizhzhia and the Weaponisation of Civilian Nuclear Infrastructure. Istituto Affari Internazionali (IAI), March 4, 2026. URL: <https://www.iai.it/en/publications/c03/four-years-nuclear-piracy>
2. Paire, Marianne; Decarpentrie, July. Macron adds European flavour to French deterrence. International Centre for Defence and Security (ICDS), March 5, 2026. URL: <https://icds.ee/en/macron-adds-european-flavour-to-french-deterrence/>
3. Abis, Sébastien. Ormuz : petit détroit, grandes secousses. Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), Mars 5, 2026. URL: <https://www.iris-france.org/ormuz-petit-detroit-grandes-secousses/>
4. Kapstein, Ethan; Ospital, Javier; Wolff, Guntram B. Reforming European defence procurement to boost military innovation and startups. Bruegel, March 5, 2026. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/reforming-european-defence-procurement-boost-military-innovation-and-startups>
5. Hanso, Toomas. Iran Developments as Impetus for Beijing to Increase Coordination with Moscow. International Centre for Defence and Security (ICDS), March 6, 2026. URL: <https://icds.ee/en/iran-developments-as-impetus-for-beijing-to-increase-coordination-with-moscow/>
6. Feldmann, Thimo. A Fundamental Threat to Democracy: When the Electorate's Agency Becomes a Target. International Centre for Defence and Security (ICDS), March 9, 2026. URL: <https://icds.ee/en/a-fundamental-threat-to-democracy-when-the-electorates-agency-becomes-a-target/>
7. Ruiz, José Juan. Eurobonds for European strategic autonomy: a financial proposal with geostrategic foundations. Elcano Royal Institute, March 11, 2026. URL: <https://www.realinstitutoelcano.org/en/work-document/eurobonds-for-european-strategic-autonomy-a-financial-proposal-with-geostrategic-foundations/>
8. Siman, Bernard. Not One War but Three Wars in the Middle East. Egmont Institute, March 12, 2026. URL: <https://egmontinstitute.be/not-one-war-but-three-wars-in-the-middle-east/>
9. Zaborowski, Marcin; Nagy, Tomáš. The War in Iran: Strategic Implications for Ukraine. GLOBSEC, March 11, 2026. URL: <https://www.globsec.org/publications/war-iran-strategic-implications-ukraine>
10. Surendran, Prannavan. German turns to the Indo-Pacific: From Strengthening Bilateral Partnerships to Balancing China in Asia and Deterring Russia in Europe. International Centre for Defence and Security (ICDS), March 12, 2026. URL: <https://icds.ee/en/german-turns-to-the-indo-pacific-from-strengthening-bilateral-partnerships-to-balancing-china-in-asia-and-deterring-russia-in-europe/>

11. Tynkkynen, Veli-Pekka. Draining Fuel from the Russian War Machine: Oil, Gas, and Sanctions Outlook. International Centre for Defence and Security (ICDS), March 12, 2026. URL: <https://icds.ee/en/draining-fuel-from-the-russian-war-machine-oil-gas-and-sanctions-outlook/>
12. Rinaldi, Pietro. Europe Wanted to Quit Russian Energy, Iran's War Just Complicated That. Istituto Affari Internazionali (IAI), March 13, 2026. URL: <https://www.iai.it/en/publications/c05/europe-wanted-quit-russian-energy-irans-war-just-complicated>
13. Aubin, Lukas. La « République populaire de Narva » : l'Estonie dans le viseur de la Russie ?. Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), Mars 18, 2026. URL: <https://www.iris-france.org/la-republique-populaire-de-narva-lestonie-dans-le-viseur-de-la-russie/>
14. Biscop, Sven. A Grand New European Security Strategy. Egmont Institute, March 19, 2026. URL: <https://egmontinstitute.be/a-grand-new-european-security-strategy/>
15. Vladimirov, Martin; Nikolov, Tsvetomir; Levi, Isaac; Toth, Borbala. The Last Stronghold. Center for the Study of Democracy, March 19, 2026. URL: <https://csd.eu/publications/publication/the-last-stronghold/>
16. Cattler, David. Signals from the North: What Nordic and Baltic Intelligence Assessments Reveal About Russia. International Centre for Defence and Security (ICDS), March 20, 2026. URL: <https://icds.ee/en/signals-from-the-north-what-nordic-and-baltic-intelligence-assessments-reveal-about-russia/>
17. Naves, Marie-Cécile. La guerre en Iran risque d'attiser les divisions chez les MAGA. Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS), Mars 24, 2026. URL: <https://www.iris-france.org/la-guerre-en-iran-risque-dattiser-les-divisions-chez-les-maga/>
18. Dewandre, Nicole. War against Iran: The Birth of a Genuine Geopolitical EU?. Egmont Institute, March 25, 2026. URL: <https://egmontinstitute.be/war-against-iran-the-birth-of-a-genuine-geopolitical-eu/>
19. Belyi, Andrei V. European Energy Autonomy: Is There Content Behind the Concept?. International Centre for Defence and Security (ICDS), March 25, 2026. URL: <https://icds.ee/en/european-energy-autonomy-is-there-content-behind-the-concept/>
20. Verdi, Giorgos. The EU's AI strategy: challenges and the way forward. Hellenic Foundation for European & Foreign Policy (ELIAMEP), March 26, 2026. URL: <https://www.eliamep.gr/en/the-eus-ai-strategy-challenges-and-the-way-forward/>
21. Peneder, Michael. Evolution of European Industrial Policy: Past, Present and Perspective. Austrian Institute of Economic Research (WIFO), March 30, 2026. URL: <https://www.wifo.ac.at/en/publication/444461/>
22. Räsänen, Ilkka; Lehtonen, Kristo; Derčsenyi, Bálint; Fenn, Laurence; Krishnan-Barman, Sujatha; Li, Cindia. Algorithms and democracy. How social media shapes young Europeans' worldviews. Sitra, March 10, 2026. URL: <https://www.sitra.fi/en/publication/algorithms-and-democracy/>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Розділ 2. Аналітичні матеріали Insight Lab

Олійник Є. Як війна Росії проти України впливає на довіру до режиму нерозповсюдження (НРТ) і на рішення інших держав щодо ядерного вибору: залишатися під “парасолькою” союзників, посилювати звичайне стримування, чи розглядати власний ядерний потенціал?

1. Arms Control Association (2024) Russia revises nuclear use doctrine. Arms Control Today, December 2024. Available at: <https://www.armscontrol.org/act/2024-12/news/russia-revises-nuclear-use-doctrine>

2. Asan Institute for Policy Studies (2025) South Koreans and Their Neighbours 2025. Asan Poll, April 2025. Available at: https://asaninst.org/bbs/board.php?bo_table=s3_4_2_eng&wr_id=92

3. Davenport, K. (2026) U.S.-Saudi deal said to loosen non-proliferation vows. Arms Control Today, March 2026. Available at: <https://www.armscontrol.org/act/2026-03/news/us-saudi-deal-said-loosen-nonproliferation-vows>

4. International Atomic Energy Agency (2025) Nuclear safety, security and safeguards in Ukraine. Resolution GC(69)/RES/14 adopted in September 2025 during the sixty-ninth regular session of the General Conference. Available at: <https://www.iaea.org/gc69/gc69res14>

5. International Atomic Energy Agency (2025) Update on developments in Ukraine: Report by the Director General (GOV/2025/66). 13 November 2025. Available at: <https://www.iaea.org/sites/default/files/documents/gov2025-66.pdf>

6. International Atomic Energy Agency (2026) Update on developments in Ukraine: Report by the Director General (GOV/2026/7). 25 February 2026. Available at: <https://www.iaea.org/sites/default/files/documents/gov2026-7.pdf>

7. International Atomic Energy Agency (2026) Update on developments in Ukraine: Report by the Director General (GOV/2026/25). 5 March 2026. Available at: <https://www.iaea.org/sites/default/files/documents/gov2026-25.pdf>

8. Macron, E. (2026) Speech at the Île Longue Operational Base, 2 March 2026. Presidency of the French Republic. Available at: <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2026/03/02/visit-to-the-ile-longue-operational-base>

9. NATO (2023) Vilnius Summit Communiqué. 11 July 2023. Available at: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2023/07/11/vilnius-summit-communication>

10 Treaty between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Federal Republic of Germany on Friendship and Bilateral Cooperation (2025). UK Government, 17 July 2025. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/ukgermany-treaty-on-friendship-and-bilateral-cooperation-cs-germany-no12026>

11. Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) (1968/1970). United Nations. Available at: <https://treaties.unoda.org/t/npt>

12. United Nations Office for Disarmament Affairs (2025) Chair's recommendations to the 2026 NPT Review Conference (NPT/CONF.2026/PC.III/WP.45). 9 May 2025. Available at: <https://docs.un.org/en/NPT/CONF.2026/PC.III/WP.45>

13. Budapest Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (5 December 1994). United Nations Treaty Series. Available at: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf>

14. Statement by the delegation of Ukraine at the Third Session of the Preparatory Committee for the 2026 NPT Review Conference (Sergii Shutenko, 29 April 2025). Permanent Mission of Ukraine to the United Nations. Available at: <https://un.mfa.gov.ua/news/statement-mr-sergii-shutenko-general-debate-third-session-preparatory-committee-2026-review-conference-parties-treaty-non-proliferation-nuclear-weapons>

Вишняк Д. Порівняльний аналіз умов вступу Польщі до ЄС та потенційних переговорних компромісів щодо вступу України

1. Law of Ukraine "On the Principles of Domestic and Foreign Policy" (2010). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, No. 40, Art. 527. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

2. Development of the Agricultural Sector of Poland. Propozycji (agrobusiness journal). Available at: <https://propozitsiya.com/news/rozvytok-apk-polshchi>

3. Timeline: Ukraine's Path to the European Union. Government Office for Coordination of European and Euro-Atlantic Integration. Available at: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/tajmlajn-shlyah-ukrayiny-do-yes/>

4. Olha Trofimtseva, Poland's Accession to the EU and the Evolution of the Agri-Food Sector: Lessons for Ukraine. Tyzhden. Available at: <https://tyzhden.ua/vstup-polshchi-do-ies-ta-evoliutsiia-ahroprodovolchoho-sektoru-deiaki-uroky-dlia-ukrainy/>

5. Chapter II. Free Movement of Labour and Transitional Arrangement. Available at: <https://bip.brpo.gov.pl/pliki/1190884555.pdf>

6. Financing the Reconstruction of Ukraine's Economy: The Experience of EU Structural Funds. Centre for Economic Strategy. Available at: <https://ces.org.ua/financing-the-reconstruction-of-ukraines-economy/>

7. European Union Solidarity Fund. European Commission. Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/solidarity-fund_en

8. Artur Kryzhnyi, As per Quotas: Ukraine and the EU Agreed on New Conditions for Agricultural Exports. Ekonomichna Pravda. Available at: <https://epravda.com.ua/power/kvoti-dlya-agroeksportu-ukrajini-shcho-ce-ta-kogo-stosuyetsya-812936/>

9. Analytical Note: Transitional Periods on the Path to the Single Labour Market: Lessons for Ukraine. Available at: <https://english.europewb.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/AN-Transitional-Periods.pdf>

10. Furthering Cohesion in an Enlarged Europe: Impacts of Enlargement on Regional Cohesion Policy Allocations. Conference of Peripheral Maritime Regions (2024). Available at: https://cpmr.org/fr/wpdm-package/cpmr-study-impacts-of-enlargement-on-cohesion-policy-and-the-eu-regions-april-2024/?wpdm_dl=37684&ind=1712648197999

Москаленко Д. Як транзакційний підхід США трансформує європейську архітектуру безпеки і яка роль України в ній?

1. North Atlantic Treaty Organization. “The North Atlantic Treaty.” April 4, 1949. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1949/04/04/the-north-atlantic-treaty>

2. United States Department of Defense. 2026 National Defense Strategy. January 2026. URL: <https://media.defense.gov/2026/Jan/23/2003864773/-1/-1/0/2026-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY.PDF>

3. North Atlantic Treaty Organization. “The Hague Summit Declaration.” June 25, 2025. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2025/06/25/the-hague-summit-declaration>

4. Reuters. “US to Turn Over 2 NATO Command Posts to Europeans, Military Source Says.” February 9, 2026. URL: <https://www.reuters.com/world/us-turn-over-2-nato-command-posts-europeans-military-source-says-2026-02-09/>

5. Kiel Institute for the World Economy. “Ukraine Support after 4 Years of War: Europe Steps Up.” URL: <https://www.kielinstitut.de/publications/news/ukraine-support-after-4-years-of-war-europe-steps-up/>

6. Ministry of Defence of Ukraine. “How NATO, European Partners and the USA Strengthen Ukraine through the PURL Initiative.” URL: <https://mod.gov.ua/explanation/yak-nato-yevropejski-partnerita-s-sh-a-pidsilyuyut-ukrayinu-zavdyaki-inicziativi-purl>

7. The Guardian. “US Halts Ukraine Weapons Shipments.” July 2, 2025. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/jul/02/us-halts-ukraine-weapons-shipments>

8. Ukrainska Pravda. “News Report.” March 7, 2026. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2026/03/07/8024390/>

9. Radio Free Europe/Radio Liberty. “Key Points of the Draft Document on Ending the War.” URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/punkty-bazovoho-dokumenta-pro-zakinchennya-viyny/33631756.html>

10. Ukrinform. “US Continues to Provide Ukraine with Intelligence and Weapons via Europeans – Rutte.” URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4104430-ssa-prodovzuut-nadavati-ukrainirozviddani-j-zabezpecuut-zbroeu-cerez-evropejiv-rutte.html>
11. BBC News Ukrainian. “Article.” URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ce34nxg50wqo>
12. UNN. “Ukraine Helps Allies in Combating Drones at US Request – Zelenskyy.” URL: <https://unn.ua/news/ukraina-dopomahaie-soiuznykam-u-borotbi-z-dronamy-na-prokhannia-ssha-zelenskyi>
13. Ukrinform. “Trump Claims Ukraine Does Not Help the US in War with Iran.” URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4103944-tramp-stverdzenie-so-ukraina-ne-dopomagae-ssa-u-vijni-z-iranom.html>
14. Cabinet of Ministers of Ukraine. “Official Document.” URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/681/339/e31/681339e31d3dd033825712.pdf>
15. Glavcom. “US Secretary of Defense States That the US No Longer Guarantees Europe’s Security.” URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/ministr-oboroni-ssha-hehset-zajaviv-shcho-ssha-bilshe-ne-harantujut-bezpeku-jevropi-1055611.html>
16. European Commission. “Future of European Defence.” URL: https://commission.europa.eu/topics/defence/future-european-defence_en
17. European Commission. “Press Release IP/25/1340.” 2025. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1340
18. Bloomberg. “EU Considers More Defense Funds after €150 Billion Loan Ends.” February 7, 2026. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2026-02-07/eu-considers-more-defense-funds-after-150-billion-loan-ends>
19. Kiel Institute for the World Economy. “Ukraine Support Tracker.” URL: <https://www.kielinstitut.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>
20. Reuters. “Macron Says France Now Providing Two-Thirds of Intelligence to Ukraine.” January 15, 2026. URL: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/macron-says-france-now-providing-two-thirds-intelligence-ukraine-2026-01-15/>
21. Militarnyi. “Ukraine to Be Integrated into EU Defence Strengthening Mechanism.” URL: <https://militarnyi.com/uk/news/ukrayinu-integruyut-u-mehanizm-zmitsnennya-yes>
22. Verkhovna Rada of Ukraine. “Agreement Text.” 2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_003-25#Text
23. President of Ukraine. “Agreement on Security Cooperation and Long-Term Support.” 2024. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-88985>

Марченко А.-М. Чи може Україна після війни інституціоналізувати модель “безпека як сервіс” так щоб конвертувати власні спроможності в довгострокові політичні зобов’язання партнерів?

1. Ukraine Support Tracker. A database of military, financial and humanitarian aid to Ukraine. URL: <https://www.kielinstitut.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>
2. 2026 Military strength Ranking. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>

Галіаскаров М. Стратегічна, економічна та електоральна оцінка наслідків вступу України до ЄС для Польщі

1. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. 2024. Średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie w 2024 roku. URL: <https://www.gov.pl/web/arimr/srednia-powierzchnia-gruntow-rolnych-w-gospodarstwie-w-2024-roku>
2. Bruegel Think Tank. 2024. The impact on the European Union of Ukraine’s potential future accession. URL: <https://www.bruegel.org/system/files/2024-04/Report%2002.pdf>
3. European Commission. 2022, May 18. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Ukraine relief and reconstruction (COM(2022) 233 final). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0233>
4. European Commission. Baltic Sea – Black Sea – Aegean Sea corridor. URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/infrastructure-and-investment/trans-european-transport-network-t/baltic-sea-black-sea-aegean-sea-corridor_en
5. European Parliament and Council of the European Union. 2021. Regulation (EU) 2021/1060 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 (Annex XXVI). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060>
6. European Parliament and Council of the European Union. 2021. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R2115>
7. Latos, G. 2023, October 16. Wybory 2023: Może i wieś stoi murem za PiS, ale ten mur zaczął się kruszyć. Dziennik Gazeta Prawna. URL: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9323160,wybory-2023-jak-glosowala-wies-pis-traci-na-wsi.html>
8. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. 2024, April 30. Official statement of the Polish Minister for Funds and Regional Policy. URL: <https://www.gov.pl/web/funds-regional-policy/minister>

9. Polska Agencja Prasowa. 2024, September 29. Warunkiem wejścia Ukrainy do UE zgoda na ekshumację ofiar rzezi wołyńskiej? URL: <https://www.pap.pl/aktualnosci/warunkiem-wejscia-ukrainy-do-ue-zgoda-na-ekshumacje-ofiar-rzezi-wolynskiej-najnowszy>

10. Statistics Poland. 2021. Information on the size and directions of emigration for temporary stay from Poland between 2004-2020. URL: <https://stat.gov.pl/en/topics/population/international-migration/information-on-the-size-and-directions-of-emigration-for-temporary-stay-from-poland-between-2004-2020,8,14.html>

11. Statistics Poland. 2024. Population projection 2023-2060. URL: <https://stat.gov.pl/en/topics/population/population-projection/population-projection-20232060,4,1.html>

12. Tony Blair Institute for Global Change. 2024, June. The benefits and opportunities of Ukraine's EU accession. URL: <https://institute.global/insights/geopolitics-and-security/the-benefits-and-opportunities-of-ukraines-eu-accession>

13. Von der Leyen, U. 2025, July 16. Statement by President von der Leyen on the next long-term EU budget. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_25_1851

14. Wielkopolska Izba Rolnicza. Aktualna sytuacja rynkowa. URL: <https://wir.org.pl/asp/aktualna-sytuacja-rynkowa,1,artykul,1,3725>

15. World Bank. 2026, February. Ukraine - Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 - December 2025. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf>

16. World Bank. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>

Чікал О. Як Україні вибудувати дипломатію з ЄС та США, щоб зменшувати їхні побоювання ескалації і водночас добиватися рішучішої військової, фінансової та політичної підтримки?

1. Belin, Célia. Zerka, Pawel. 2026. The European archipelago: Building bridges in a post-Western Europe. ECFR. URL: <https://ecfr.eu/publication/the-european-archipelago-building-bridges-in-a-post-western-europe/>

2. Eurobarometer. 2025. Attitudes towards EU Enlargement. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3413>

3. Faris, Stephan et al. 2025. French and German adults lean toward dialing back Ukraine support, new POLITICO poll shows. Politico. URL: <https://www.politico.eu/article/french-and-germans-lean-toward-dialing-back-ukraine-support-new-international-politico-poll-shows/>

4. Harvard Harris Poll. 2025. December 2025 Harvard CAPS / Harris poll. URL: <https://harvardharrispoll.com/key-results-december-3/>

5. IP-Forsa. 2025. Die wichtigsten außenpolitischen Aufgaben: Europa, Verteidigung, Maßnahmen gegen Autokratien. URL: <https://internationalepolitik.de/de/die-wichtigsten-aussenpolitischen-aufgaben-europa-verteidigung-massnahmen-gegen-autokratien>
6. Ross, Tim. 2026. Western countries see World War III coming. Politico. URL: <https://www.politico.eu/article/world-war-iii-defense-spending-europe-poll/>
7. United States Department of War. 2026. 2026 National Defense Strategy. URL: <https://media.defense.gov/2026/Jan/23/2003864773/-1/-1/0/2026-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY.PDF>
8. YouGov. 2025. Where do Europeans stand on the war in Ukraine at the end of 2025? URL: <https://yougov.com/en-gb/articles/53793-where-do-europeans-stand-on-the-war-in-ukraine-at-the-end-of-2025>
9. YouGov. 2026. Four years into the Ukraine war, where does Western European opinion stand? URL: <https://yougov.com/en-gb/articles/54146-four-years-into-the-ukraine-war-where-does-western-european-opinion-stand>

Шевченко Т. Від “rule-taker” до “rule-shaper”: роль України у формуванні підходів до відповідальності за агресію

1. “A Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine: Origins, Debates and Prospects”, Yale Journal of International Law (2026). URL: <https://yjil.yale.edu/posts/2026-02-07-a-special-tribunal-for-the-crime-of-aggression-against-ukraine-origins-debates-and>
2. “EU response to Russia’s war against Ukraine: State of play”, European Parliamentary Research Service (EPRS), European Parliament (2025). URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)775908](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)775908)
3. “EU set to indefinitely freeze Russian assets, removing obstacle to Ukraine loan”, Reuters (2025). URL: <https://www.reuters.com/business/finance/eu-set-indefinitely-freeze-russian-assets-removing-obstacle-ukraine-loan-2025-12-12/#:~:text=A%20first%20big%20step%2C%20which,on%20extending%20the%20asset%20freeze>
4. “The Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine: Legal assessment and policy recommendations”, Asser Institute (2025). URL: <https://www.asser.nl/media/lqmljhb1/asser-special-tribunal-report-25062025.pdf>
5. “Four years on: justice, accountability and peace for Ukraine”, Council of Europe (2026). URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/four-years-on-justice-accountability-and-peace-for-ukraine>
6. “Four years since the full-scale invasion: Continuing the road to accountability for Ukraine”, Eurojust (2026). URL: <https://www.eurojust.europa.eu/news/four-years-full-scale-invasion-continuing-road-accountability-ukraine>

7. “Mechanisms of International Justice to Fight Impunity: International Tribunals, Universal Jurisdiction and Transitional Justice Processes”, European Parliament, December 2025. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU\(2025\)775282](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2025)775282)

Брегей О. Трансформація ставлення польських політичних еліт до європейської інтеграції (2003–2025)

1. Prawo i Sprawiedliwość. Program PiS 2014: Zdrowie, Praca, Rodzina. Warszawa, 2014.
2. Prawo i Sprawiedliwość. Polski Ład. Dokument programowy. Warszawa, 2021.
3. Prawo i Sprawiedliwość. Bezpieczna Przyszłość Polaków. Program 2023. Warszawa, 2023.
4. Platforma Obywatelska. Program PO: Polska Obywatelska. Warszawa, 2019.
5. Koalicja Obywatelska. 100 konkretów na pierwsze 100 dni rządów. Warszawa, 2023.
6. Treaty on the Accession of the Republic of Poland to the European Union (Treaty of Athens), 2003.
7. CBOS (Centrum Badania Opinii Społecznej). Opinie o członkostwie Polski w Unii Europejskiej. Komunikat z badań nr 164/2015. Warszawa, 2015.
8. CBOS (Centrum Badania Opinii Społecznej). Polacy o Unii Europejskiej – w przededniu wyborów. Komunikat z badań nr 37/2021. Warszawa, 2021.
9. CBOS (Centrum Badania Opinii Społecznej). Stosunek do integracji europejskiej. Komunikat z badań nr 55/2023. Warszawa, 2023.
10. CBOS, 20 lat członkostwa Polski w UE, Komunikat z badań 2024, nr 43.
11. Kaczyński, Jarosław. Przemówienie na kongresie partii Prawo i Sprawiedliwość w Lublinie. Archiwum PiS, 2019.
12. Morawiecki, Mateusz. Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów w Parlamencie Europejskim podczas debaty o praworządności. Strasbourg, październik 2021.
13. Szydło, Beata. Wystąpienie w Parlamencie Europejskim dotyczące sytuacji w Polsce. Strasbourg, 19 stycznia 2016.
14. Tusk, Donald. Exposé Prezesa Rady Ministrów w Sejmie RP. Warszawa, grudzień 2023.
15. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich). The bumpy road: Poland’s relations with the EU. OSW Commentary, 2018.
16. SIEPS (Swedish Institute for European Policy Studies). Conflict or Conciliation? The Polish elections of 2023. Stockholm, 2023.

17. Szczerbiak, Aleks. Politicising the European Union: The Case of Poland. University of Sussex, 2021.
18. Rokita, Jan. Nicea albo śmierć. Artykuł w dzienniku «Rzeczpospolita», 2003.
19. European Commission. Rule of Law Report: Country Chapter on the rule of law situation in Poland. Brussels, 2021-2023.
20. European Council. Conclusions on the National Recovery and Resilience Plan (KPO) for Poland. Brussels, 2022-2024.

Фото та зображення

1. <https://defence-ua.com/media/illustration/articles/7e762ee3781b10f1.jpg>
2. <https://static-cdn.toi-media.com/www/uploads/2022/09/AP22250339785596.jpg>
3. https://img.lemde.fr/2026/03/03/977/0/5000/2500/1440/720/60/0/03390d9_upload-1-t4q0o58ndhyg-kzihnioglu-pol-macron-vo-brest-ile-longue-02032026-44.JPG
4. <https://renews.com.ua/wp-content/uploads/2026/03/kilkadesjat-kilometriv-vodi-shho-sprichinili-svitovu-krizu-shho-take-ormuzka-protoka-5bb6ac8.jpg>
5. https://www.bruegel.org/sites/default/files/styles/16_9_extra_large/public/2026-03/PB%2004.jpg.webp?itok=HZu-14wC
6. https://icds.ee/static/20250903_int_t113_074-1024x680.jpg.webp
7. https://www.ohchr.org/sites/default/files/styles/hero_5_image_desktop/public/2024-03/20240301-hero-story-2024-elections-are-testing-democracy-health-main.jpg?itok=AoG_Klv_
8. <https://img.epravda.com.ua/images/doc/3/3/33a8ff8-image-2024-06-06-164344933.png>
9. <https://cdn.siasat.com/wp-content/uploads/2026/03/Untitled-design-2026-03-10.21T222134.130.jpg>
11. <https://production-livingdocs-bluewin-ch.imgix.net/2026/02/05/d2a700db-a9d2-453d-8a2e-5208316ec914.jpeg?w=994&auto=format>
12. https://eco-cdn.iqpc.com/eco/images/channel_content/images/biggest_oil_and_gas_companies.jpg
13. https://www.innovationnewsnetwork.com/wp-content/uploads/2025/05/shutterstock_2477636493-696x464.jpg
14. https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2026/03/2026-02-09T115932Z_36738653_MT1HNSLCS000YNEHB3_RTRMADP_3_HANS-LUCAS-e1774383653495.jpg
15. https://www.eppgroup.eu/sites/default/files/styles/crop_838x582/public/photo/2023/05/web-uniforms.jpg?itok=ZOks4Fd
16. https://hungarytoday.hu/wp-content/uploads/2024/02/418892739_839633537963032_3160645472622254965_n.jpg
17. https://images.euronews.com/articles/stories/09/64/64/75/1440x810_cmsv2_c539c744-e550-5176-ae2d-b715d58c25cc-9646475.jpg
18. https://media2.ledevoir.com/images_galerie/originale_1743555_1356571/image.jpg?width=1920
19. <https://images.ft.com/v3/image/raw/https%3A%2F%2Fd1e00ek4ebabms.cloudfront.net%2Fproduction%2F301eb572-6a24-4120-b7be-106efd281cba.jpg?source=next-article&fit=scale-down&quality=highest&width=700&dpr=1>
20. https://energy.ec.europa.eu/sites/default/files/styles/oe_theme_medium_no_crop/public/2024-01/lng.jpeg?itok=K_x42Pbt
21. <https://www.hoggo.io/wp-content/uploads/2025/02/eu-aia-ct-760x760.png>
22. https://euratex.eu/wp-content/uploads/shutterstock_377626975-scaled.jpg

udonation.org
+38(068)0042001
info@udonation.org
53 Vasyl Tyutyunnyk Street, Office 23, Kyiv, Ukraine